

# Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER  
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART  
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

17<sup>E</sup> JAARGANG

WOENSDAG 16 NOVEMBER 1932

No. 881

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.  
Algemeen Secretaris: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.  
ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.

COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van  
Lennep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. N. J.  
Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen  
Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis;  
Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.  
Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.  
Redacteur-Secretaris: Dr. H. M. H. A. van der Valk.  
Secretariaat: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.  
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement  
volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-  
tenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam.  
Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No  
145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in  
Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per  
jaar. Losse nummers 50 cents. Leden en donateurs van het  
Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ont-  
vangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoe-  
ver daaromtrent niet anders wordt beslist.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

16 NOVEMBER 1932.

De geldmarkt had ook deze week het gewone ver-  
loop. De omzetten waren weder uiterst gering en de  
noteeringen bleven onveranderd. Alleen in schatkist-  
papier heeft de handel nog eenige beteekenis, echter  
tot steeds afbrokkelende prijzen. Zoo werd o.a. Mei-  
papier verhandeld voor  $\frac{1}{4}$  pCt. en Augustus papier  
voor  $\frac{1}{2}$  pCt. Ook jaarpapier was zeer laag verkrijg-  
baar, maar tenslotte iets vaster. Na eenige afdoenin-  
gen voor  $\frac{1}{4}$  pCt. werd gisteren voor  $\frac{13}{16}$  pCt. ver-  
handeld.

Blijkens den weekstaat van De Nederlandsche Bank  
is de binnenlandsche credietgeving met f 2,3 miljoen  
toegenomen; de posten binnenlandsche wissels en be-  
leeningen stegen respectievelijk met f 1,5 miljoen en  
f 845.000. Terwijl onder het hoofd papier op het bui-  
tenland geen wijziging voorkwam, verminderden de  
diverse rekeningen onder de activa der Bank met  
f 209.000.

De goudvoorraad nam met f 2,4 miljoen af; de zil-  
vervoorraad steeg daarentegen met f 241.000. Het ge-  
deelte van den post munt en muntmateriaal, dat in  
het buitenland is gedeponneerd, verminderde met f 2,5  
miljoen.

Onder de passiva der Bank blijkt de biljettencircu-  
latie met f 13,2 miljoen te zijn ingekrompen. De saldi  
in rekening-courant stegen met nagenoeg gelijk be-  
drag; het tegoed van 's Rijks schatkist nam met  
f 231.000 toe en de saldi van anderen klommen met  
f 12,8 miljoen. Het beschikbaar metaalsaldo bedraagt  
f 2,3 miljoen minder dan de vorige week; het dek-  
kingspercentage daalde eenigszins tot circa 83 pCt.

In het begin van de week is de Pondenkoers hier

teruggelopen (van 8.22 tot 8.16), waarop zich Vrij-  
dag 11. na beurs een flinke vraag begon te ontwikke-  
len, die de noteering Zaterdag tot 8.31 opdreef. Gis-  
teren kon het Pond zich op dit hooge peil handhaven  
en zelfs aanvankelijk nog iets verder stijgen — tot  
8.33: het slot was echter onzeker, ca. 8.29 $\frac{1}{2}$ . Dollars  
bleven geregeld gezocht; zij kwamen van 2.487 $\frac{1}{2}$  op  
2.4920, slot 2.4910. \$/£ noteerden 3.30 $\frac{1}{2}$ —3.28 $\frac{1}{2}$ —  
3.33 $\frac{1}{4}$ . Marken waren, in tegenstelling met de voor-  
afgaande week, flink gezocht: 58.97—59.21. Fransche  
Francs iets luier 9.76%—9.76%. Zoo ook Belga's 34.60  
—34.55. Zwitsersche Francs schommelden tusschen de  
47.90 en 47.95, slot 47.92. Lires ca. 12.75. Peseta's  
roude 20.35. De Scandinavische wissels hooger met  
het Pond: Kopenhagen 42.80—43.25. Stockholm 43.50  
—44.05. Oslo 41.80—42.25. Rupees noteerden ca. 62 $\frac{1}{2}$ .  
Yen 53. Canadeesche Dollars 219—222.

Termijn-Ponden noteeren onveranderd op één en  
drie maanden resp.  $\frac{5}{16}$  en  $\frac{11}{16}$  cent disagio; Dollars  
op termijn zijn eerder nog iets lager nl. 30 en 65 pun-  
ten déport.

Er was deze week wat meer vraag naar gouden  
munten; Eagles deden 2.49 $\frac{1}{4}$ , Sovereigns 12.07 $\frac{1}{2}$ . In  
gouden baren ging weinig om; de prijs was f 1.651.—.  
Marken bankpapier noteerden 59.05. Veel vraag was  
er naar Argentijnsche Pesos bankpapier, die tusschen  
de 54 en 55 opbrachten.

LONDEN, 14 NOVEMBER 1932.

De geldmarkt werd verleden week eenigszins beïn-  
vloed door de onttrekking van £ 15 miljoen, benooidg  
voor de inschrijvingen op de nieuwe 3 pCt. Conver-  
sie Leening, zoodat geld iets beter bruikbaar was.

De noteeringen op de discontomarkt werden hier-  
door eveneens een weinig beïnvloed, zoodat de note-  
ring voor drie-maands bankaccepten tot  $\frac{3}{4}$ — $\frac{7}{8}$  pCt.  
kon oploopen, terwijl de toewijzing op Vrijdag van de  
nieuwe schatkistpromessen tegen een fractie onder  
 $\frac{1}{2}$  pCt. plaats had. Het bedrag, waarvoor aanstaanden  
Vrijdag ingeschreven moet worden, is verhoogd tot  
£ 60.000.000, ongetwijfeld in verband met de betalin-  
gen, die op 1 December plaats moeten hebben.

Naar aanleiding van een zuiver technische markt-  
positie, veroorzaakt door te groote inschrijvingen van  
speculanten op de nieuwe 3 pCt. Conversie Leening,  
maakte de „gilt edged” markt eenige onaangename  
dagen door, daar genoemde speculanten grooten druk  
uitoefenden op den prijs van de nieuwe leening, waar-  
door ook de prijzen van de andere gouvernements obli-  
gaties achteruit liepen. Hoewel nog niet geheel over-  
brugd, is de positie toch reeds veel beter en de markt  
kalmer.

Sterling was in de laatste dagen der week zeer  
vast, naar aanleiding van de stappen, die nu reeds  
door Engeland en ook Frankrijk te New-York werden  
gedaan om een verder uitstel en bespreking uit te  
lokken van de oorlogsschuldbetalingen per 15 Decem-  
ber a.s. Aangenomen wordt, dat in ieder geval de be-  
talingen per 15 Dec. zullen worden opgeschort.

## ARBEIDSSPREIDING EN LOON.

Een gevaarlijke zijde van de propaganda voor de 40-urige werkweek.

Van verschillende zijden wordt thans de 40-urige werkweek gepropageerd. Alvorens men dit denkbeeld, dat thans met gejuich ontvangen wordt, tracht door te voeren, dient men er zich eerst rekenschap van te geven of men hiermede niet een Trojaansch paard binnenhaalt. Want van de economische zijde dreigen ernstige gevaren bij een onberaden toepassing op groote schaal van deze remedie, welke vooral in de Ver. Staten wordt aangeprezen.

Werkloosheid is, economisch geformuleerd, aanbod van arbeid, waartegenover bij den geldenden prijs van dien arbeid (het loon) geen vraag staat. Volgens de wet van vraag en aanbod zal dan in het algemeen die prijs dalen. Daalt deze door bijzondere omstandigheden niet — doordat het aanbod beneden een zekeren prijs uit de markt wordt gehouden, wat hetzelfde is als de z.g. „valorisatie” bij een ander marktproduct, zooals koffie, tarwe, suiker, koper, tin, enz. — dan zal de vraag verminderen, hetgeen in dit geval wil zeggen, dat er werkloosheid ontstaat. Een der voornaamste oorzaken van de meer dan normale werkloosheid is dus, dat de prijs van den arbeid door allerlei factoren, te hooge werkloosheidsuitkeeringen, collectieve arbeidsovereenkomsten, loonzetting van overheidswege of onder dwang van vakorganisaties, door z.g. beschutte bedrijven, zich niet snel genoeg voegt naar veranderde omstandigheden op de arbeidsmarkt. Tracht men deze wet te negeeren, dan zijn de gevolgen zeer ernstig. Men spreekt wel eens van „harde” economische wetten, maar men vergeet gewoonlijk, dat die hardheid zich vooral doet voelen, wanneer men een tijdlang tegen die wetten tracht in te gaan. Het wordt dan een „Ende mit Schrecken” of een „Schrecken ohne Ende”.

Het verband tusschen loon en werkloosheid is logisch en proefondervindelijk na te gaan. In 1925 formuleerde Jacques Rueff deze „wet” in de Revue de l'Econ. Pol., en concludeerde:

„Permanente werkloosheid kan slechts worden vermeden door toe te laten, dat de loonen zich zoo vrij mogelijk aanpassen aan de economische omstandigheden. Er is slechts één weg het lijden tengevolge der werkloosheid tot een minimum te reduceeren en dat is door complete vrijheid te laten aan de loonbepaling.”

Op het statistisch congres, ongeveer 2 jaar geleden te Tokio gehouden, is deze wet als juist erkend, behalve door de Britsche afgevaardigden, die van een „invariabiliteit” van het loon uitgingen, wat in Engeland blijkbaar een axioma was en dat daar ook wel de voornaamste oorzaak geweest moet zijn van Englands verlaten van den gouden standaard, in werkelijkheid niets anders dan een algemeene loonsverlaging, toen deze op geen andere manier mogelijk bleek.

Hierin wordt ook weer duidelijk gedemonstreerd, dat men de economische wetten niet straffeloos kan overtreden. En poogt men dit wel, dan is het uiteindelijke resultaat des te ellendiger voor de betrokkenen (men zie de staking in Lancashire, waarbij de arbeiders, die reeds ca. 30 pO<sub>t</sub>. van hun goudloon moesten missen, nu met een verdere loonsverlaging genoegen hebben moeten nemen).

Wat kan nu plaats hebben bij „arbeidsspreiding”? Het werk wordt dan verdeeld over meer arbeiders, die *individueel* misschien met minder loon genoegen zullen nemen (handhaving van het weekloon zou natuurlijk direct economische hara-kiri zijn) maar voor de *onderneming* blijven de totale loonkosten, die op het product drukken, gelijk (eerder zullen ze stijgen, o.a. door de sociale lasten). De positie der onderneming verbetert dus niet, want haar onkosten blijven in het gunstigste geval onveranderd. Ja, haar positie kan ook nog relatief ongunstiger worden, indien haar concurrenten (in andere

## INHOUD:

Blz.

ARBEIDSSPREIDING EN LOON door <i>Mr. J. van Galen</i> ....	906
Arm....en toch geld door <i>Jhr. F. W. L. de Beaufort</i> ..	908
Duitschland als debiteurland door <i>Mr. R. F. van Lier</i>	910
Internationale Migratiestatistiek door <i>Mr. E. W. van Dam van Isselt</i> .....	913
De nikkelkwestie door <i>Prof. Mr. A. M. de Jong</i> met Naschrift door <i>Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart</i> .....	914

## AANTEEKENINGEN:

De Nederlandsche contingenteeringspolitiek en haar gevolgen .....	915
De opbouwende krachten op de markt voor vaste rentedragende fondsen .....	916

## INGEZONDEN STUKKEN:

Het tekort onzer spoorwegen door <i>Prof. Dr. W. C. Mees R.Azn.</i> .....	917
---------------------------------------------------------------------------	-----

## BOEKAANKONDIGINGEN:

Dr. F. Machlup: Börsencredit, Industriekredit und Kapitalbildung .....	918
------------------------------------------------------------------------	-----

## ONTVANGEN BOEKEN .....

## STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN .....

Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel.

landen) zich meer aanpassen aan de veranderde omstandigheden. Indien dus de arbeidsspreiding — behalve het goedbedoelde gevolg van werkverschaffing — ook de tendens krijgt de loondaling tegen te houden, door het aanbod van arbeid kunstmatig te beperken, (door een *dwang* slechts 40 in plaats van 45 of 48 uur per week te werken), dan kan de geheele actie uitloopen op een „valorisatie” van het loon. En die tendens moet er steeds in liggen. Want welk verschil in gevolgen is er in den grond tusschen de koffie-, suiker-, tin-, tarwe-, koper- e.a. valorisatiepogingen en de 40-urige werkweek? Deze gevallen hebben dit gemeen: zij willen een deel van het aanbod uit de markt houden. Het *doel* hetwelk men er mee hoopt te bereiken is verschillend. Bij de suiker, koffie e.a. valorisatiepogingen staat de egoïstische bedoeling van de producenten voorop, de prijzen op te zetten, bij de 40-urige werkweek is de menschlievende bedoeling den ongelukkigen werkloozen aan arbeid te helpen.

Deze menschlievende bedoeling mag ons echter niet de oogen doen sluiten voor de ernstige gevolgen, welke de 40-urige werkweek zou hebben. Elke valorisatiepoging is tot nu toe een mislukking geworden en zij *moet* steeds daartoe leiden, voorzover dit streven gevoed wordt door de begeerte zich een grooter deel van het maatschappelijk inkomen toe te eigenen, dan men *economisch* recht heeft: „Die zijn rechtstreeksch eigenbelang dient zonder tevens het sociale belang te bevorderen, zal zich op den duur niet kunnen handhaven”, zei Prof. Dr. N. J. Polak terecht in zijn diere „Oude Waarheden”. Achter het menschlievende streven naar de 40-urige werkweek, door velen te goeder trouw gesteund, steekt het eng egoïsme der arbeiders, beschermd door collectieve arbeidsovereenkomsten en in z.g. „beschutte” bedrijven, die, liever dan toe te stemmen in een economisch noodzakelijke loonsverlaging, vasthouden aan hun inmiddels sterk in waarde gestegen geldloon, waardoor zij de werkgelegenheid voor hun ongelukkige klasgenooten en tenslotte ook voor zichzelf, verkleinen. En, van oneindig grooter belang dan stabiliteit in de loonen is stabiliteit in de werkgelegenheid (Zaalberg, E.S.B. Nr. 823).

De actie der vakbonden en der S.D.A.P. tegen de noodzakelijke aanpassing van het loon is dan ook verregaand kortzichtig, wellicht nog erger, daar men zelf toch ook wel in moet zien, dat die actie tot ellende voor de geheele arbeidersklasse moet leiden.

Wij spraken hierboven van de z.g. wet van Rueff. Het vorige jaar heeft Dr. F. C. Benham deze wet in „The Economist” in verschillende gevallen aan de practijk getoetst, en zijn conclusie was, dat — hoewel z.i. de correlatie tusschen loonen en werkloosheid gedeeltelijk een coincidentie was — de curves de wet bevestigden. Tegelijkertijd waarschuwde hij voor de opvatting, dat een loonsverlaging een evenredige vermindering der werkloosheid tengevolge moet hebben. Het spreekt vanzelf, dat niemand zal kunnen volhouden, dat door een algemeene loonsverlaging de werkloosheid verdwijnen zal. De crisis is door de verstarving thans waarschijnlijk al in een te ver stadium gekomen. De starheid der geldloonen is echter een der belangrijkste factoren, welke een verbetering op een gezonde basis tegenwerkt.

Ook Duitse onderzoekingen hebben de wet Rueff empirisch vastgesteld.

Wij hebben getracht deze wet voor ons land te toetsen en hebben hiervoor als basis genomen het gemiddeld dagloon der verzekerden volgens de Ongevallenwet en dit geldloon, vervolgens uitgedrukt in koopkracht volgens het indexcijfer der groothandelsprijzen. Wij hebben dit laatste cijfer genomen, omdat niet het welvaartspeil van den arbeider voor onzen opzet van zooveel belang is, als de druk van het loon op de industrie, die zich uitteraard meer naar de groothandelsprijzen heeft te richten. Tevens hebben wij in aanmerking genomen de stijging van de productiviteit van den arbeid, welke natuurlijk een hogere belooning mogelijk maakt. Volgens een raming zou deze van 1920 tot 1929 plus minus 20 à 25 pCt. zijn gesregen, dus gemiddeld ca. 2½ pCt. per jaar. Voor het totaal der arbeiders in handel en industrie is dit zeker te hoog, maar wij nemen het gunstigste — voor onzen opzet echter het ongunstigste — geval. Deze stijging der productiviteit hebben wij in de verhouding geldloonen tot indexcijfer der groothandelsprijzen verwerkt.

Het resultaat voor ons land is, blijkens bijgaande grafiek, ook een bevestiging van de wet-Van Rueff; zelfs zeer opvallend.

Ook betrekkelijk geringe veranderingen in den loondruk voor de bedrijven blijken vergezeld te zijn gegaan van een reactie in de werkloosheidscijfers. Trouwens men kon niet anders verwachten! De grafiek is slechts een proefondervindelijk bewijs van de wet van vraag en aanbod, toegepast op het loon.

\* \* \*

Wij hadden tot nu toe het loon slechts beschouwd in verband met de werkloosheid dus vooral binnen het raam der directe belangen van de arbeidersklasse zelf. Het spreekt vanzelf dat een „valorisatie” van het loon uiteindelijk niet slechts de belangen der arbeidersklasse, maar ook die van het geheele economisch leven schaadt. Dit zal te meer het geval zijn, daar er verschillende aanwijzingen zijn, dat het loon reeds vóór de crisis te hoog was. Men zal zich herinneren hoe in de „deflatieperiode” na 1921, de loonen betrekkelijk gering zijn gedaald. De industrie heeft zich getracht naar deze geringe variabiliteit van het loon te voegen, door rationalisatie d.w.z. remplaceering van den menschelijken arbeid door machinalen. Dit eischte kapitaal, dat alleen uit besparingen gevormd kan worden.

In dit verband willen wij hier de aandacht vestigen op een zeer belangwekkende studie van Dr. J. Tinbergen, „De structurele beweging van enkele belangrijke economische verschijnselen”, in de Nederlandsche Conjunctuur van Juni 1932.

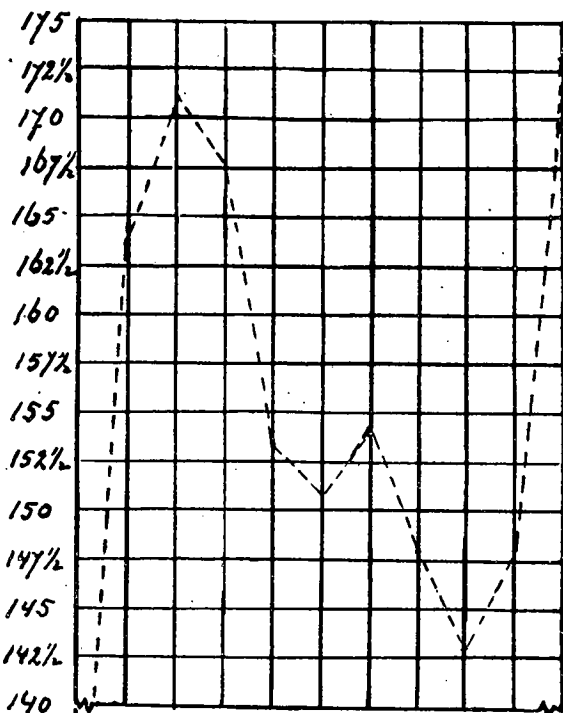
Aan schrijvers conclusies ontleenen wij het volgende:

„Men ziet nu, dat de emissies in het na-oorlogsche tijdvak procentueel minder hoog boven het voor-oorlogsniveau staan dan de looncijfers (beide in goud uitgedrukt), ook wanneer men deze laatste corrigeert voor de werkloosheid. Hierin weerspiegelt zich de omstandigheid — al zijn nog

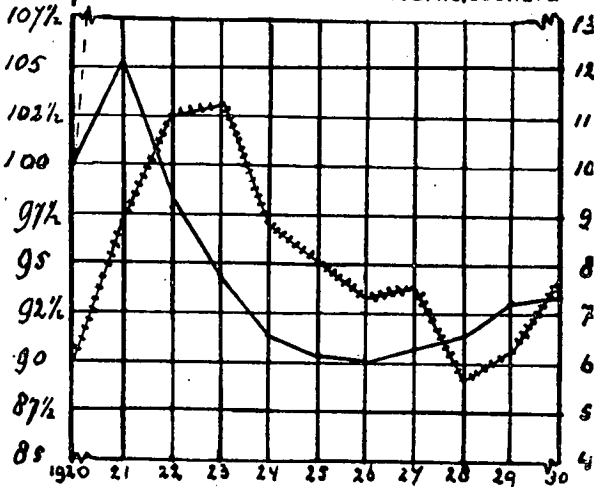
een aantal verdere gegevens noodig om dit verschijnsel met zekerheid vast te stellen — dat er een relatieve verschuiving naar meer verbruik en minder kapitaalvorming heeft plaats gehad, althans binnen den kring der industrieel bevolking. Van belang is verder, dat de toeneming van fysiek kapitaal, zoowel in de V. S. en Frankrijk, als ook gemeten aan het emissiecijfer voor Londen, wanneer men dat deelt door het indexcijfer der groothandelsprijzen, een daling vertoont t.o.v. voor den oorlog, terwijl toch de per man benodigde Pk. in een tempo gestegen zijn dat minstens dat van voor den oorlog evenaart. Dit is een andere wijze om te constateeren, dat er na den oorlog een geringer vermogen der industrie is om arbeidskrachten op te nemen, hetgeen uit de bezettingcijfers van de V. S. duidelijk blijkt. Men krijgt uit het cijfermateriaal den voorloopigen indruk, dat er een zekere structurele kapitaalschaarschte is.”

Onze maatschappij lijkt te veel verbruikt en te weinig kapitaal gevormd te hebben. Dit is de quintes-

Index der loonen



Index der Werkloosheid



--- Indexcijfer der Werkloosheid  
 — Geldloonen  
 — Geldloonen.  
 — Index Grooth.Pr.

sence van de conclusies van Dr. Tinbergen. Wij zouden hier nog aan toe kunnen voegen, dat men geacht heeft die kapitaalschaarschte te overwinnen door het credietwezen dienstbaar te maken aan de kapitaalvoorziening, wat o.i. de grootste oorzaak is van den „boom” in 1928 en 1929, maar ook van den terugslag in New-York, de débacle van het credietwezen in Midden-Europa, het loslaten van den gouden standaard in Engeland en nog veel meer narigheid. Als achtergrond hiervan zien wij ook weer: te groote vertering, te geringe kapitaalvorming.

Wanneer wij zien, dat het goederenloon van alle belastingplichtigen der Rijksinkomstenbelasting (zooals de Commissie-Slotemaker de Bruine dat berekende) in 1920/21, 105 (1914 is 100), dat der arbeiders 120, in 1925/26 112, dat der arbeiders 126 was, dan begrijpt men tevens, waar men de voornaamste oorzaak van dit teveel verteren moet zoeken. Wanneer van socialistische zijde dan ook wordt betoogd: „Wij zijn niet schuldige aan de crisis”, dan is deze uiting minstens genomen aan ernstige twijfel onderhevig. De geringe soepelheid der loonfactor onder het drijven der vakbonden heeft in de jaren na den oorlog (toen groote besparingen dringend geboden waren om het kapitaalstekort door de vernieling van den oorlog weer in te halen), de kapitaalvorming tegengegaan, maar anderzijds de bedrijven tot een rationalisatie gedwongen, welke juist groote kapitaalinvesteering noodzakelijk deed zijn. (Dr. Tinbergen zegt dit feitelijk ook in boven aangehaald citaat). Dit heeft geleid tot de overspanning van het credietstelsel, dat misbruikt werd bij den drang naar kapitaal, waarvan wij thans de wrange vruchten plukken.

Stellig is het het goede recht van den arbeider zijn arbeidskracht zoo duur mogelijk te verkoopen en zich tegen een loonsverlaging te verzetten. Dit is in velerlei opzicht zelfs wenschelijk. Maar hij dient er ook op bedacht te zijn voor zijn arbeidsprestatie emplooi te vinden. Vergist hij zich, doordat hij te veel loon vraagt, dan zijn de gevolgen ellendiger voor hem dan in andere dergelijke gevallen. En daarom is het van het grootste belang voor de arbeiders, dat de leiders de ontwikkeling in zien. Zij verwijten — en vaak niet ten onrechte — dat de „kapitalistische” leiders groote fouten maken, waarvan de arbeiders de dupe worden. Maar ook op hemzelf rust de verantwoordelijkheid, meer nog dan op de bedrijfsleiders, die immers nooit, uitdrukkelijk noch stilzwijgend die verantwoordelijkheid hebben aanvaard.

Helaas bespeuren wij van dit begrip van verantwoordelijkheid bitter weinig. Of is het misschien gebrek aan durf om uit te komen voor de waarheid, welke men voor zich ziet, omdat men steeds de arbeiders heeft voorgehouden. „Sluit u bij ons aan en wij zullen zorgen, dat uw loon niet verlaagd wordt.”?

De gevolgen van dit streven zien wij thans! De diamantindustrie, die anderhalve eeuw in Amsterdam bloeide, was reeds vóór de huidige crisis ten doode opgeschreven door de loonzetting, waarvan Antwerpen profiteerde, zoodat reeds voor de crisis het aantal diamantbewerkers te Amsterdam al tot de helft was gedaald, terwijl de crisis het overblijfsel dezer eens beroemde industrie den genadeslag heeft gegeven. Een deel der diamantbewerkers heeft elders empoel gevonden, het overgrootste deel is werkloos. Bedriegen de voorttekenen niet en keert men niet spoedig terug van de dwalingen dan staat de graphische nijverheid het voorbeeld der diamantindustrie mutatis mutandis te volgen, dank zij de voorbeeldig kartelliseering, voorbeeld van Veraart's „bedrijfsvrede”, maar wat tevens tot bedrijfsongedrag moet leiden.

\* \* \*

„Arbeidsspreiding” heeft de tendens economisch noodzakelijke loondaling tegen te gaan. Want zelfs al zouden de arbeiders zooveel solidariteitsgevoel toonen dat zij b.v. 20 uur per week zouden werken tegen een evenredig lager loon, opdat alle werklozen weer

aan den slag zouden kunnen gaan, dan zou dit niets veranderen aan het feit, dat de bezoldiging van de arbeidsprestatie te hoog is. Men zou dan op den duur toch weer werkloosheid zien ontstaan. En moet men dan weer den werktijd verkorten? Totdat we tenslotte, als in het paradijs, in het geheel niet meer zouden werken, waardoor in dit geval echter zeker geen paradijsachtige toestand zou ontstaan.

Opgelegde verkorting van den arbeidstijd beteekent geringere productiemogelijkheid en dus minder welvaart. Men zal opmerken, dat door de werklozen nu toch ook niet wordt geproduceerd, maar wij moeten juist alle krachten inspannen opdat deze weer aan den arbeid kunnen gaan. En dit aanbod van arbeidskrachten zal pas vraag kunnen ontmoeten op lager prijs (loon). Poogt men daarentegen het loon per productie-eenheid te handhaven, dan wordt de kwaal niet in den wortel aangetast, en zij ziekte door, zoodat het (hopelijk theoretisch) einde zou moeten zijn, dat de arbeiders per dag 1 uur of nog minder zouden moeten werken om door arbeidsspreiding allen werk te kunnen verschaffen met als resultaat, dat het welvaartspeil tot een ongelooflijk laag punt zou moeten dalen.

Dit middel is dus, hoe goed bedoeld ook, erger dan de kwaal. Wij kunnen niet anders hopen, dat het verkeerde van deze propaganda spoedig worde ingezien en het met de talrijke averechtsche plannen tot „constructieve” crisisbestrijding zoo diep mogelijk worde begraven.

Mr. J. VAN GALEN.

#### ARM... EN TÓCH GELD.

Geld is overvloedig, geldkoersen dalen, en zelfs worden in de toekomst door sommigen nog lagere koersen voorspeld. De bedrijvigheid van handel, industrie, landbouw en verkeer is op een ongekend, en voor eenige jaren geleden nog onmogelijk geacht, laagtepunt gekomen. Met kunstmiddelen wordt het Nederlandsche oeconomische apparaat, zoo goed en zoo kwaad, maar vooral zoo kwaad als 't gaat, aan den gang gehouden.

Het vele aanwezige liquide geld wordt niet belegd. Zooals Prof. Polak<sup>1)</sup> zegt; „zijn er miljarden opgepot of uit de ingekrompen productie vrijgekomen, die onmiddellijk zullen toevloeien aan elken opzet, die met niet te groot risico een behoorlijk, zij het matig rendement belooft”. Wat is echter „een niet te groot risico”? Koersen van verschillende gemeente-obligatiën, b.v. van Rotterdam, wijzen er op, dat het gemeente-crediet niet onbeperkt vertrouwd wordt; de pandbrievenafzet der hypotheekbanken heeft slechts mondjesmaat plaats. Vertrouwen ontbreekt. Vertrouwen in het gemeentebestuur, vertrouwen in de mogelijkheid, dat de gemeenten het geld steeds zullen vinden voor rente en aflossing, vertrouwen in de zekerheid der hypotheecaire onderpanden, daar de waarde der onderpanden afhankelijk is van de mogelijkheid van verkoop, dus vlote hypotheekverleening. In één woord, in Nederland is nog veel geld, zelfs zeer veel liquide geld, doch de psychologische voorwaarde, om dit geld weder in belegging om te zetten, ontbreekt. Zoo ontstaat de vicieuse cirkel. Uit gebrek aan vertrouwen te weinig belegging, door deze te weinige belegging verergering van den toestand en verder verminderd vertrouwen.

Hoe staat daar de overheid tegenover? Eenerzijds is een daling van de inkomsten door de verminderde opbrengst der belastingen te voorzien, anderzijds vermeerdering van de uitgaven door de steeds hogere eischen, die aan de schatkist gesteld worden voor werkloozenzorg en steun aan verschillende takken van landbouw en industrie, terwijl het Rijk bovendien voldoende liquide middelen beschikbaar moet houden ten behoeve van de kaspositie van verschillende gemeenten. Zoo komt men noodgedwongen tot verzwaring van belastingen en een verdere ondergraving van

<sup>1)</sup> Zie Economisch-Statistische Berichten van 19 Oct. jl.

het vertrouwen in de rentabiliteit van bestaande ondernemingen. Allereerst houdt de overheid het oog gericht op de zorg voor haar eigen kaspositie. Publieke werken, welke in gunstiger tijden zeer zeker verricht zouden worden, worden niet voorgesteld, en de uitvoering van bestaande plannen wordt tot gunstiger tijden uitgesteld.

Is zulk een financiële politiek echter wel juist? Komt op deze wijze de overheid niet achter de omstandigheden aan, in plaats van er leiding aan te geven? Of nog sterker, werkt zij zoo niet crisis-verscherpend? Minder publieke werken beteekent minder rentabiliteit van de bestaande ondernemingen, grotere werkloosheid en een verdere ondermijning zowel van het vertrouwen als van de psychologische gesteldheid in den lande. Dus ook minder belegging! En inkrimping van het bedrijfsleven!

Ook in ruimer materieel opzicht doet de overheids-politiek eenigszins eigenaardig aan. In tijden van betere conjunctuur dan de huidige laat men vele werken uitvoeren met dure materialen en hooge loonen. Thans, nu er aan werkgelegenheid behoefte is, de loonen laag en de materialen goedkoop zijn, heeft juist een vermindering van het aantal uit te voeren werken plaats.

De overheid is de grootste werkgeefster in den lande; haar voorbeeld werkt verder door, ook bij andere werkgevers. Gesteld, dat het mogelijk is nu een productief werk te verrichten van f 100.000, dat enkele jaren geleden f 150.000 gekost zou hebben, dan beteekent dit een directe bezuiniging. Met deze f 100.000 is het waarschijnlijk mogelijk een f 30.000 aan werklozensteun te besparen, zoodat de eigenlijke kosten slechts f 70.000 zijn. Eigenlijk zijn deze kosten nog veel minder. Voor deze f 70.000 worden materialen en machines gekocht. Geschiedt dit in het binnenland, dan is dit tevens een werkverruiming, geschiedt dit in het buitenland, dan is het vermoedelijk mogelijk tegenover dezen extra invoer een extra uitvoer van landbouwproducten of anderszins te doen plaats vinden. En al zijn psychologische waarden moeilijk in geld uit te drukken, zoo is het toch onmiskenbaar een oeconomisch voordeel, dat door werkverruiming de zoo zeer verslappende werkloosheid afneemt, waardoor het oeconomisch weerstandsvermogen van een land versterkt wordt. Minder werkloosheid wil ook zeggen: meer geoefende arbeidskrachten, minder moedeloosheid, minder ontevredenheid, een ruimer vloeien van de staatsinkomsten, meer vertrouwen, meer belegging. Het is dus geen misplaatst optimisme te zeggen, dat bovengenoemd productief werk een kostprijs van ver onder de f 70.000 heeft.

Welke openbare werken komen voor dit doel in aanmerking? Prof. Polak noemde reeds in zijn bovengenoemd artikel ons wegen- en bruggenstelsel. Daarnaast zijn talloze werken, door welke uitvoering ons land na afloop van deze crisis beter toegerust zou zijn dan nu. Zien wij alleen naar het spoorwagvraagstuk te Rotterdam, door welks niet-oplossen het stukgoederenverkeer onzer haven een voortdurend nadeel ondervindt; denken we aan de outillage der haven van Vlissingen, die steeds verbetering eischt; twee voorbeelden, die nog met ettelijke te vermeerderen zouden zijn.

Hoe moeten deze uitgaven gefinancierd worden? Prof. Polak geeft twee wegen aan:

- 1o. het verlenen van concessies;
- 2o. leeningen ten laste van bepaalde fondsen met een zekere zelfstandigheid.

De eerste weg, nl. het verlenen van concessies is mogelijk, doch zal vermoedelijk niet op groote schaal kunnen worden toegepast, daar de gelden niet ruim zullen toevloeien.

De tweede weg heeft eveneens het nadeel, dat eerst tot vrij groote bedragen geleend moet worden, en daarna de werken moeten worden uitgevoerd. Zulk een stelsel mist plooibaarheid van aanpassing aan de

behoefte en biedt zeer zeker geen waarborg t.a.v. het goede gebruik der geleende gelden.

Er bestaat echter m.i. een andere wijze van financiering zooals b.v. in Italië is toegepast. Niet ten onrechte beroemt de fascistische regeering zich op het feit, dat zij in de tien jaren van haar bestaan het geheele productievermogen van het land veranderd heeft, o.a. door het uitvoeren van groote openbare werken.

Drieledig heeft zij dit werk opgevat:

- a. oeconomische valorisatie en sociale opheffing der achterlijke zuidelijke en insulaire provincies;
- b. geschikt maken van de groote verkeerswegen voor het moderne verkeer;
- c. het geschikt maken voor een intensieve cultuur van de moerassige en onvruchtbare streken van het schiereiland.

Voor al deze zaken werden drie zelfstandige bestuursdiensten ingesteld.

Van 28 October 1922 tot 31 Augustus 1932 heeft de fascistische regeering verplichtingen op zich genomen tot een bedrag van Lire 36.431.156.000. In den dienst 1931/32 bovendien nog een bedrag van een kleine twee milliard Lires. Zoo bevatte het rijkswegennet in 1928 137 wegen ter lengte van 21.000 KM., waarvan slechts 461 KM. voorzien was van een speciale bestrating. Nu, einde 1932 is 7850 KM. verbeterd en 1200 KM. in bewerking. Voor grondverbetering is 1.464.231 H.A. onder controle en bovendien 723.998 H.A. onder eigen beheer.

Daarnaast zijn groote werken door de gemeenten zelf verricht, terwijl met overheidssteun de opgravingen een systematisch karakter verkregen hebben. Als voorbeeld kan dienen de opgraving te Ostia, het nieuwe deel van Pompei en vele anderen.

Hoe heeft een land met weinig kapitaalkracht, zoo juist uit een vernietigenden oorlog gekomen, dit tot stand kunnen brengen?

„Au lendemain de la Marche vers Rome il fallait avant tout assurer à un peuple prolifique les conditions indispensables de son existence materielles.” Aldus Mussolini. D.w.z. de ijzeren noodzakelijkheid om een volk, waarvan vroeger een groot deel door emigratie zijn bestaan vond, werk te geven, en te voorzien in de behoeften, die door de voortdurende bevolkingsaanwas zich van jaar tot jaar accumuleeren. „Geen werk” beteekent wanorde. Dus de vaste wil en de psychologische gesteldheid op te wekken bij een geheel land van een kleine veertig millioen inwoners, om gezamenlijk door eigen kracht de materiele toestanden te verbeteren.

Hoe zijn nu deze gelden in moeilijke tijden verkregen? Voor een gering deel door buitenlandsche leeningen, waaraan tijdig een einde werd gemaakt uit vrees voor de zware lasten, die daardoor op de betalingsbalans van het land werden gelegd. Verder vrijwel geheel door eigen kracht. Het vruchtbaar maken van de moerasgronden in Italië is voor ons land van minder belang, meer daarentegen de overige uitgevoerde werken. Nauwkeurige getallen daarover heb ik niet kunnen krijgen en zijn ook niet uit de begroting te halen. Het systeem is echter als volgt:

Een deel werd uit de loopende begroting betaald, het overige uit één- tot vijfjarige schatkistbiljetten, of biljetten met staatsgarantie door de autonome lichamen uitgegeven. Deze biljetten werden niet gefinancierd door de gewone handelsbanken, maar door de spaarbanken, de verzekeringsmaatschappijen en enkele met overheidssteun opgerichte financieringslichamen, die weer obligatiën mochten uitgeven. In de loopende vijf jaar werd een deel verder uit de jaarlijksche begroting gefinancierd, terwijl op bepaalde tijden het restant op langen termijn geconsolideerd werd. Zoo werd de laatste binnenlandsche leening in 1931 uitgegeven, die met 100 pCt. overteekend werd. Dit groote succes veroorzaakte, dat anderhalf millioen Lire meer werd toegewezen, hetgeen tot gevolg

had, dat, naar men mij van officiële zijde mededeelde; er op het oogenblik geen vlottende schuld uit dien hoofde meer bestaat.

Voor ons is het betrekkelijk van gering belang of al deze gegevens geheel nauwkeurig zijn. Hoofdzaak is het *stysteem*. Om bij bovengenoemd voorbeeld van het productieve werk van f 100.000 te blijven: f 30.000 kan uit de loopende begroting betaald worden, daar het anders toch aan werkloozenzorg wordt uitgekeerd; de overige f 70.000 kunnen dan verkregen worden uit schatkistpapier met enkele jaren looptijd, dat in deze tijden van veel geld zeer gemakkelijk plaatsing zal kunnen vinden. Op gunstige tijdstippen kan dan tot consolidatie worden overgegaan.

Een dergelijk systeem is geen afwenteling van huidige lasten op het nageslacht. Integendeel. Dit geslacht komt in het bezit van productieve werken met een zeer lagen kostprijs en, niet te vergeten, dit nageslacht wordt opgevoed in een omgeving met minder geestdoodende werkloosheid en verslapping. Vanzelfsprekend zal het loonvraagstuk daarbij de aandacht hebben.

En, zooals Prof. Polak zegt:

„Kan het, dan moet het”.

Jhr. F. W. L. DE BEAUFORT.

#### DUITSCHLAND ALS DEBITEURLAND.

*Naar het einde der deviezen-reglementeering?*

Het heele systeem van Devisenbewirtschaftung, Stillhalte-overeenkomsten en daarmee samenhangende maatregelen legt niet alleen het kapitaal-, maar ook het goederen-verkeer knellende banden aan, welke, als noodmaatregel aanvaard, op den duur behalve wellicht door hen, die hierin, hetzij een middel tot verwezenlijking hunner autarkie-wensen, hetzij (m.i. ten onrechte) een begin van de hooggeroemde „Plan-wirtschaft” zien, als ondragelijk worden gevoeld.

Er zijn dan ook sinds het midden van het vorig jaar een aantal plannen gepubliceerd, welke beoogen aan dezen ongewenschten toestand en speciaal aan een der hinderlijkste kanten, het door de Stillhalte-overeenkomsten gebonden zijn van oorspronkelijk 5,5 milliard, thans nog slechts bijna 4 milliard Rm. buitenlandse bankcredieten, een einde te maken.

Bij beschouwing dezer plannen blijkt, dat daarin een rol wordt gespeeld door een drietal gezichtspunten, t.w.:

1. „Het is nu eenmaal een feit, dat het op korten termijn geleend geld in gebouwen, machines, enz. is vastgelegd en dus illiquide geworden is. De buitenlandse banken moeten dit nu erkennen en de Stillhalte-schulden in leeningen met langen looptijd omzetten.”

Tegegen deze opvatting, welke in vele plannen tot uiting komt, kan m.i. niet met genoeg kracht worden opgekomen. Hoogstens bevat zij een kern van waarheid ten opzichte van de credieten aan Deutsche banken, wier liquiditeit immers van die harer debiteuren afhangt en die zeker een veel grooter bedrag in vaste en vastgevroren credieten belegden, dan naar onze opvattingen verantwoord was. Doch hier is toch zeker geen reden om de buitenlandse crediteuren op korten termijn bij de binnenlandsche achter te stellen! T.o.v. de credieten aan handel en industrie is zij in het algemeen stellig onjuist; integendeel constateert het door de samenstellers van de tweede Stillhalte-overeenkomst (Deutsches Kredit-Abkommen von 1932) opgestelde korte rapport uitdrukkelijk, dat de credieten voorzichtig en voor het meerendeel aan goede credietnemers zijn verleend, terwijl ook uit de gedurende de Stillhaltung reeds terugbetaalde bedragen en uit het feit, dat vele debiteuren gaarne in Mark zouden willen terugbetalen en daartoe ook in staat zijn, bewijst, dat zeer vele credietnemers de op korten termijn geleende gelden alleszins overeenkomstig hun bestemming hebben gebruikt. Dat enkele credieten

aan minder liquide of minder solvete debiteuren zijn gegeven, doet hieraan natuurlijk niets af. In die gevallen zal de credietgevende bank natuurlijk, evenals wanneer geen Stillhaltung bestond, het nadeel van uitstel resp. van verlies moeten dragen. Ik geloof echter, dat de omvang van deze credieten van Duitsche zijde wel eens overschat wordt.

2. „De Stillhalte-vorderingen moeten een voor den buitenlandschen bankier verhandelbaren en beleenbaren vorm krijgen resp. behouden, zoodat diens liquiditeit niet in het gedrang komt.”

3. „Daar de andere posten der betalingsbalans geen groot gewicht in de schaal leggen, zal de betaling tenslotte slechts mogelijk zijn of uit nieuwe credieten of door het overschot van den Deutschen export boven den import.”

Deze twee gezichtspunten moeten m.i. als juist worden erkend, waarbij natuurlijk punt 3 van veel algemeener belang is dan punt 2, dat speciaal voor de op credietverleening aan Deutschland gespecialiseerde Londensche accept-houses van belang schijnt te zijn.

Als eerste lanceerde de Zwitsersche bankier Dr. Somary nog in 1931 in de Frankfurter Zeitung het idee, een deel der credieten te consolideeren, door den crediteuren aandeelen eener op te richten vennootschap in betaling te geven, welke vennootschap harerzijds de „Investitionskredite” der Deutsche banken zou overnemen. Het is duidelijk, dat dit plan wel voor de Deutsche banken (die nu trouwens met Rijkshulp door Amortisationskasse en Industriefinanzierungsgesellschaft van dergelijke vastleggingen ontlast zullen worden<sup>4)</sup>, niet echter voor de buitenlandse crediteuren eenige aantrekkelijkheid had.

In zijn een half jaar later verschenen boek „Krisenwende” toont Somary zich nog steeds een voorstander van een onmiddellijke, algeheele en definitieve oplossing van het Deutsche schuldenprobleem en wel op basis van het minimum, dat Deutschland zelfs in het ongunstigste geval zou kunnen transfereeren. Dat zoodanig minimum echter niet te berekenen is, hoop ik hieronder aan te toonen.

Het plan van den Belgischen financier *Francois* beoogt niet een directe oplossing van de schuldenkwestie, maar veel meer een versterking van de Deutsche interne en externe financiële verhoudingen, welke de schuldenbetaling vergemakkelijkt. Hij stelt voor — typisch Belgisch plan — de oprichting van een internationale Holding-maatschappij voor Deutsche openbare nutsbedrijven, waaraan de Deutsche steden e.d. hun gas-, electriciteits- en dergelijke bedrijven resp. aandeelenpaketten daarin, overdoen. Het plan veronderstelt — hier ligt het zwakke punt — de plaatsingsmogelijkheid van aandeelen en obligaties der Holding in het buitenland en dat van Deutsche zijde geen bezwaren tegen een dergelijke „Ueberfremdung” zullen worden gemaakt. Door het overmaken van de opbrengst dezer emissies wordt de deviezenpositie der Reichsbank versterkt, terwijl de Deutsche steden met de ontvangen overname-sommen hun schulden aan spaarkassen enz. verminderen en dus de liquiditeit van het Deutsche bankwezen verbetert.

Ik ga thans aan een van Amerikaanse zijde geopperd plan, evenals aan het (overigens vernuftig uitgewerkte) idee van een Nederlander<sup>5)</sup>, om door rente-verlaging op de langlopende schuld de jaarlijks benodigde hoeveelheid deviezen met 150 resp. 300 miljoen Rm. te verminderen, voorbij. Dit zijn eenzijdig slechts lapmiddelen, want berekening, of

<sup>4)</sup> Zie hierover Dr. H. C. Strohmayer: „De speciale banken in Deutschland voor het overwinnen van de credietcrisis” in E.-S. B. van 5 Oct. jl.

<sup>5)</sup> Gepubliceerd in de Frankfurter Zeitung van 1 September 1932 (verlaging der rente tot 4 pCt., verschuiving van alle aflossingen met 5 jaar, berekening van de contante waarde van het voor de houders van elk soort obligatie hiermee verbonden nadeel, schadeloosstelling door premie-obligaties van het Deutsche Rijk).



zelfs in de eerste jaren de binnenkomende deviezen voor import en *resteerende* betalingen voldoende zullen zijn, is onmogelijk, terwijl ze anderzijds, voor zover ze een voor langen tijd geldende regeling willen, hun doel voorbij schieten.

Iets juist ligt m.i. in den gedachtegang van *Dr. A. Waller*<sup>3)</sup>, die aan de buitenlandsche banken ten minste de mogelijkheid wil laten van hun debiteuren betaling in Marken te verlangen. De debiteur betaalt dan aan een conversiekas, die deze gelden op haar beurt in Duitschland uitzet en den buitenlandschen crediteur bevredigt uit de opbrengst van door haar in het land van den crediteur en in diens valuta op te nemen, door de regering van dat land te garandeeren, leeningen. De terugbetaling dezer leeningen zou geschieden naarmate de Deutsche deviezenpositie zulks zou toelaten, naar analogie van de Dawes-regeling door een onpartijdige instantie te beoordeelen.

De verlangde garantie der regeeringen zal echter wel niet te verkrijgen zijn! Toch ligt in dit plan in zoverre iets goeds, als het tenminste de mogelijkheid van individueel optreden tegen elken debiteur openlaat in plaats van in de verhouding tusschen schuldeischer en schuldenaar ruw in te willen grijpen.

In de nu volgende drie plannen wordt met het hierboven vermelde punt 3: betaling door uitvoer, een meer direct verband gelegd.

Zoo stelt *Prof. Hahn*<sup>4)</sup> voor den buitenlandschen crediteuren voor hun vorderingen — na afschrijving of reduceering der slechte — een soort van 6-jarige 3 à 4 procent obligaties („Bons”) te geven, geteekend door den debiteur en gegarandeerd door de Golddiskontbank en het Rijk. Deze obligaties zouden zeker beneden pari noteeren, en daar Deutsche exporteurs ze als betaling zouden mogen aannemen, als een soort exportpremie werken.

Hahn noemt zelf het bezwaar, dat Duitschland de deviezenopbrengst dezer exporten niet kan missen; hij meent wel (waarom??), dat de export tegen deze bonnen een z.g. „zusätzlicher” zou zijn, zou het in betaling nemen ervan echter voorloopig aan de toestemming der Reichsbank, eventueel met een vast minimum per jaar willen binden.

Van een dergelijk idee gaat *Dr. Walter Schulzbach*<sup>5)</sup> uit, die een soort van leveranties in natura zooals bij de herstelbetalingen, zou willen organiseren, waarvoor dan de import-landen tariefvrijheid zouden moeten toestaan of wel de Stillhalte-crediteuren, die op deze wijze betaling zouden verkrijgen, hunnerzijds de invoerrechten zouden moeten restitueeren. Dit moeten dan leveranties zijn, die anders niet aan Duitschland gegeven zouden zijn, waarop Schulzbach een nauwkeurige controle wenscht. Op deze kwestie, die der „zusätzliche Exporte” kom ik aanstands terug.

Tenslotte de plannen, die in den laatsten tijd in *Fransche bankkringen* schijnen te worden gesmeed<sup>6)</sup>. Deze gaan van de volgende veronderstelling uit. Duitschland kan alleen uit zijn export-overschot betalen; dit export-overschot is echter geenszins in dezelfde verhouding over de verschillende andere landen verdeeld als de vervallen kortlopende schulden; Frankrijk (hetzelfde geldt natuurlijk voor Nederland) importeert belangrijk meer uit Duitschland dan omgekeerd; welnu, men maakt een deviezenclearing en het ten gunste van Duitschland ontstaande saldo (volgens sommige voorstanders een zeker percentage daarvan) gebruikt het Fransche Office de Compensation om de Fransche vorderingen te voldoen, terwijl de Deutsche regering de exporteurs maar in Rm. betalen moet.

<sup>3)</sup> „Weltverschuldung-Weltsanierung”, Bank-Archiv 1 December 1931.

<sup>4)</sup> „Schulden-Liquidation”, Frankfurter Zeitung van 17 Juli 1932.

<sup>5)</sup> „Der Weg zurück zur freien Währung”, Wirtschaftsdienst 1932, Heft 26.

<sup>6)</sup> Frankfurter Zeitung, 18 October 1932.

Men ziet: simple comme bonjour! En wie, behalve het gezond verstand zijner leiders, verhindert Frankrijk het toe te passen? Een plan echter, welker gevolgen, stel eens dat het door alle landen, die in dezelfde positie verkeerden (alle belangrijkste crediteurlanden met uitzondering van de Vereenigde Staten) werd toegepast, niet minder dan funest zouden zijn. Want waarmede moet Duitschland dan zijn noodzakelijke import (want ondanks alle autarkiestreven zal een belangrijke import onvermijdelijk blijven), afgezien nog van rente of de andere schulden, betalen?

Ik noemde zoo even de kwestie van den z.g. „zusätzliche Export”, waarover thans nog een enkel woord. Daar de in het buitenland geëmitteerde Deutsche obligaties, waarvoor ook in het binnenland een markt bestaat, op die binnenlandsche markt als regel 10 à 20 pCt. hooger noteeren dan in het buitenland, genieten de Deutsche exporteurs een belangrijke premie, als zij voor de ontvangen deviezen in het buitenland dergelijke obligaties (meestal \$-bonds) koopen en deze in Duitschland weer van de hand doen. Tevens opent dit voor Duitschland de mogelijkheid goedkoop van zijn obligatieschuld in vreemde valuta af te komen. Uit deze exporten tegen dollarbonds verkrijgt de Reichsbank echter geen deviezen en Duitschland's crediteuren, zoo op korten termijn als obligatiehouders, protesteerden dan ook tegen deze handelwijze, waarbij Duitschland voor vervallen verplichtingen deviezen weigert, maar wel transacties goedkeurt, die er op neerkomen, dat deviezen, die anders aan de Reichsbank afgeleverd hadden moeten worden, voor het inlossen (tegen lage koersen) van eerst veel later vervallende buitenlandsche verplichtingen gebruikt worden.

Voor obligatiehouders was het bovendien hatelijk, dat eerst door het weigeren van deviezen voor aflossingen de koersen in het buitenland daalden en daarna wel deviezen werden vrijgegeven om van deze lage koersen te profiteeren. Daar staat echter voor de houders dezer obligaties tegenover, dat juist door deze aankopen de koersen niet nog verder zijn gedaald.

Voor zover deze obligatie-koopen de deviezenontvangsten der Reichsbank inderdaad verminderden, m.a.w. uit normalen export resulterende deviezen niet behoefden te worden afgeleverd, waren deze protesten m.i. volkomen op haar plaats, niet echter wanneer het exporten betreft, die anders in het geheel niet zouden hebben plaats gehad, b.v. omdat de Deutsche exporteur anders, d.w.z. *zonder* de winst op de dollarbonds-transactie niet tegen concurrerende prijzen kon leveren. Toen de bepalingen omtrent het bewijs van de „zusätzlichkeit”, waarschijnlijk mede als gevolg van deze protesten, aanmerkelijk werden verscherpt en deze transacties ook in ander opzicht werden beperkt, is de storm van verontwaardiging *bij de crediteuren* vrijwel geluwd.

Daarnaast blijft de vraag, in hoeverre in het voor exporteurs reserveeren van de mogelijkheid, om van de marge tusschen binnen- en buitenlandsche koersen te profiteeren, een soort dumping te zien is. Zij, die zich hierover beklagen, dienen echter niet te vergeten, dat opheffing der deviezenreglementeering op het oogenblik een daling van den Rm.-koers en dus een soortgelijke werking over den *geheelen* export zou veroorzaken.

De kwestie, wanneer en hoe Duitschland de deviezenbeperkingen zal kunnen opheffen, is zeker een zeer moeilijke.

\* \* \*

Toen in 1931 een kapitaalstroom van zoo overwel digenden omvang naar het buitenland ontstaan was, stond Duitschland voor drie mogelijkheden, of weigeren van goud- en deviezenafgifte door de Reichsbank, gevolgd door daling van de Mark, prijsstijging, inflatie, of de volledige werking van den gouden standaard aanvaarden dus disconto-verhooging, inkrimping van circulatie, zeer scherpe deflatie, of devie-

zenreglementeering onder instandhouding van de wisselpariteit.

De eerste weg was in de praktijk niet begaanbaar, vooral ook politiek niet, en zou, daar de schulden thans (in tegenstelling tot de na-oorlogsche inflatie) hoofdzakelijk in vreemde valuta luidden, weinig verlichting hebben gebracht. De tweede oplossing was eveneens politiek onmogelijk, terwijl het bovendien zeer de vraag is, of dit middel, hoe doeltreffend ook bij de vereffening van kleinere bedragen, tegen het ruwe geweld van zoo geweldige bedragen bruikbaar zou zijn geweest. Op de in deze richting gedane schreden (w.o. disconto-verhooging tot 15 pCt.) is de Reichsbank vrij spoedig teruggekeerd.

Men koos dus de deviezen-reglementeering. Van opheffing daarvan zal eerst sprake kunnen zijn, als men verwachten mag, dat op het oogenblik dier opheffing geen belangrijke kapitaalafvloeiing naar het buitenland zal ontstaan en dat ook de toekomstige jaarlijksche transfereeringen zich binnen de grenzen van het mogelijke zullen houden.

De jaarlijks voor den schuldendienst benodigde bedragen zijn te berekenen (voor 1932 kwam men tot rente en aflossing ca. 1.700 miljoen, rente alleen ca. 1.200 miljoen Rm.), de onmiddellijke terugvloeiing van kapitaal is door overeenkomsten met de Stillhalte-crediteuren en alleen geleidelijke afschaffing der deviezenbepalingen te beperken, anders staat het echter met de berekening van de in den toekomst beschikbaar komende deviezen.

Men zou hiertoe niet alleen de toekomstige ontwikkeling van den invoer en den uitvoer, doch ook de voor elke afzonderlijke groep artikelen geldende betalings-modaliteiten moeten kennen.

Is het reeds in normale omstandigheden schier ondoenlijk hierbij tot eenigszins nauwkeurige resultaten te komen, des te meer geldt dit, nu steeds meer handelsbelemmeringen in den laatsten tijd zijn ingevoerd of dreigen te worden ingevord, ja zelfs de Duitse regeering maatregelen overweegt (contingenteering), welke naast beperking van den invoer een ernstige vervreemding van Duitschland's beste afnemers en dientengevolge vermindering van exportmogelijkheden tengevolge zouden hebben. Ook uit de ontwikkeling van het laatste jaar zijn weinig gevolgtrekkingen voor de toekomst te maken, angezien de betalingstermijnen sinds midden 1931 zeker belangrijke wijzigingen hebben ondergaan en uit de cijfers van uitvoeroverschot en vermeerdering of vermindering van goud- en deviezenvoorraad der Reichsbank reeds daarom geen conclusie te trekken valt, omdat noch de omvang der betalingen aan het buitenland noch van dat gedeelte der exporten, dat met obligaties e.d. betaald werd, bekend is.<sup>7)</sup>

Hoewel ik mij dus van elke eenigszins nauwkeurige voorspelling aangaande de verdere ontwikkeling van Duitschland's deviezen-positie wensch te onthouden, is er toch één tendenz, die daarbij een belangrijke rol zal kunnen spelen, waarop hier de aandacht dient te worden gevestigd, en wel de toeneming van de deviezen-behoefte voor betaling van den invoer, zoodra eenige opleving plaats heeft.

Niet alleen is dan een stijging der grondstoffenprijzen te verwachten, doch ook de voorraden zullen aanvulling behoeven. De geforceerde uitvoer in 1931 heeft tot gevolg gehad, dat deze grootendeels zijn verdwenen, althans aan den verminderden omzet zijn aangepast. Welk een belangrijke plaats grondstoffen en halffabrikaten onder den invoer innemen, blijkt uit de volgende cijfers, welke tevens een beeld van den verderen teruggang van het handelsverkeer in de eerste negen maanden van 1932 geven:

	In milliarden Rm.					Grondstoffen en halfabrikaten in milliarden kilo
	Uitvoer	Invoer				
	Totale invoer	Levensmiddelen	Fabrikaten	Grondstoffen halfabr.		
1929	13,5	13,5	4,-	2,3	7,2	55,7
1930	12,-	10,4	3,1	1,8	5,5	47,9
1931	9,6	6,7	2,-	1,2	3,5	34,-
Jan./Sept. '31	7,2	5,3	1,5	0,9	2,8	26,3
Jan./Sept. '32	4,3	3,4	1,1	0,5	1,8	18,8

De waarde van den invoer van grondstoffen en halfabrikaten per kilo daalde van 0,127 Rm. in 1929 tot 0,105 Rm. in de eerste negen maanden van 1931 en verder tot 0,094 Rm. in dezelfde periode van 1932. De Frankfurter Zeitung<sup>8)</sup>, aan welke ik deze cijfers ontleen, schat, dat reeds bij een matige verbetering van den economischen toestand 50 à 100 miljoen Rm. per maand meer voor den invoer benodigd zou zijn.

Weliswaar zullen dan ook de prijzen der uitgevoerde fabrikaten weer gaan stijgen, doch men mag verwachten, dat dit langzamer en eerst na verloop van tijd zal plaats hebben.

Hieruit volgt, dat ook bij een verbetering van de algemeene situatie Duitschland nog een zeer moeilijke periode tegemoet gaat, gedurende welke het wel niet mogelijk zal zijn, de deviezen-contrôle geheel op te heffen.

Het ware wellicht verstandig, Duitschland door een overbruggingscrediet ter financiering van dezen meer-import door deze periode heen te helpen. Ik vrees echter, dat hiertoe, gezien de groote reeds bestaande Deutsche risico's, weinig geneigdheid zal bestaan, zelfs al werd dekking b.v. cessie van exportvorderingen aangeboden.

Ook zonder zulke hulp zal Duitschland deze moeilijkheden tenslotte overwinnen; men zal dan echter moeten rekening houden met de mogelijkheid, dat de deviezenschaarschte *tijdelijk* nog wel eens veel erger zou kunnen worden.

Op den duur zal Duitschland niet tot economischen bloei kunnen komen, zonder een zoodanige verandering in de handelspolitiek van zijn afnemers, doch daarnaast niet minder van die zijner eigen regeering, dat de export van fabrikaten, waarop heel de Duitse economische structuur is ingesteld, weer in ruimere mate mogelijk wordt, bij een vermindering dus van de tegenwoordige handelsbelemmeringen. Om een vermindering van zijn buitenlandsche schuld te bereiken, zal het hard moeten werken, met weinig loon tevreden moeten zijn en weinig aan nieuwe investeringen kunnen besteden.

Dat het buitenlandsch kapitaal nog geruimen tijd in Duitschland emplooi zal vinden (misschien niet in gelijke mate en, naar ik hoop, in mindere mate op korten termijn dan thans), staat voor mij vast. Zoo spoedig mogelijk dient echter ook hier de rentestand zijn vrije werking te herkrijgen.

Ook hierin ligt voor Duitschland een reden om alles te vermijden, wat het buitenlandsche kapitaal zou kunnen afschrikken, als daar zijn: plannen omtrent gedwongen rente-verlaging en gedwongen verandering der Stillhalte-schulden in lang loopende leeningen of uitschakeling der individueele credietverhoudingen.

Wat deze laatste schulden betreft, volgt uit het voorafgaande, dat ik den tijd voor een definitieve regeling nog niet gekomen acht. Onjuist schijnen mij dan ook de stemmen van hen, die der Duitse regeering of den betrokken bankiers „Mangel an Mut" of „Mangel an Entschlusskraft" om het probleem aan te pakken, verwijten.

De Stillhalte-overeenkomst zal dan ook wel verlengd worden. Moge men daarbij in de eerste plaats

<sup>8)</sup> 30 October 1932.

<sup>7)</sup> Zie de geenszins uitgekomen prognose van Dr. C. Krämer in E.-S. B. van 23 Maart 1932, dat de goud- en deviezenvoorraad der Reichsbank in twee à drie maanden van 430 miljoen Rm. zou afnemen.



de individueele verhoudingen tusschen crediteuren en debiteuren onaangetast laten, of juist, zooveel mogelijk weer herstellen, m.a.w. verandering van debiteur binnen Duitschland mogelijk maken. Daarnaast ware het m.i. gewenscht de bestaande wenschen omtrent consolideering (evenals verleden jaar de z.g. „Swiss clause”, welke de omzetting in ten minste 5-jarige leeningen mogelijk maakt en waarvan voor circa 100 millioen Rm. gebruik is gemaakt, en het artikel betreffende de trustcertificaten, waarvan geen gebruik gemaakt is) of omtrent terugbetaling zonder schade voor de deviezenpositie, als *mogelijkheden*, vooral niet als dwingende uniforme regelingen, op te nemen.<sup>9)</sup>

R. F. VAN LIER.

<sup>9)</sup> Door enkele vooraanstaande Duitsche en buitenlandse bankiers worden thans particuliere besprekingen over deze kwesties gevoerd, hetgeen m.i. een heel wat doeltreffender methode is dan het overijld publiceren van elk plan. Uit hetgeen hieromtrent in de dagbladen is uitgelekt, zou men afleiden, dat men inderdaad in de richting van handhaving der transferbescherming bij meer vrijheid tegenover de debiteuren gaat, waarbij als alternatief o.a. aan een zeer verbeterde uitgave van de conversie-kas van Dr. Waller, welke den buitenlandschen crediteuren dan 4 pCt. 20-jarige door het Rijk gegarandeerde obligaties zou geven, wordt gedacht. Thans op deze onvolledige en niet authentieke berichten in te gaan, wil mij weinig nuttig en, hangende deze vertrouwelijke besprekingen, ook niet opportuun voorkomen.

#### INTERNATIONALE MIGRATIESTATISTIEK.

Tot de statistieken, ten aanzien waarvan door de verschillende landen nog heel wat gedaan zal moeten worden, eer zij tot onderling vergelijkbare uitkomsten kunnen leiden, behoort wel de statistiek van de landverhuizing. Het lijkt zoo eenvoudig: de statistieken van de emigratie en de immigratie der onderscheidene landen behooren toch feitelijk met elkaar kloppende resultaten te geven, omdat ze in het algemeen betrekking hebben op dezelfde personen. Maar hoe heel anders is de werkelijkheid! Dit nu is een gevolg van de omstandigheid, dat het eene land onder „landverhuizer” iets anders verstaat dan het andere, dat verder de onderscheiding der landverhuizers niet overal dezelfde is en dat ook de methode van de statistiek verschillend is. In tal van landen — helaas moet ook Nederland daartoe gerekend worden — is de statistiek van de landverhuizing nog onvolledig of zelfs gebrekkig.

Vaak is de statistiek gebaseerd op eene wettelijke of administratieve definitie van het begrip „landverhuizer”, welke nu eens verband houdt met de voorwaarden van het vervoer, dan weer met bepaalde persoonlijke factoren van den migrant, als kleur, uitoefening van een beroep, bezit van een arbeidscontract, elders met de bedoeling om werk te gaan zoeken in den vreemde, weer elders met de bedoeling zich gedurende eenigen tijd in den vreemde te vestigen.

Aan pogingen om meer eenheid te krijgen heeft het niet ontbroken. Het Institut International de Statistique heeft zich met de migratie bezig gehouden op de zittingen te Weenen in 1891, Budapest in 1901, Berlijn in 1903, Warschau in 1929, Madrid in 1931. Verder brengen wij in herinnering de Aanbevelingen van de Internationale Arbeidsconferentie van 1922, de Internationale Conferentie voor de emigratie en immigratie te Rome in 1924 en de Internationale Parlementaire Handelsconferentie te Rio de Janeiro in 1927, waarbij op uniforme migratiestatistieken aangedrongen werd.

Nu is kort geleden, van 3 tot 7 October 1932, te Genève op instigatie van den Raad van Beheer van het Bureau International du Travail eene internationale conferentie van migratie-statistici gehouden, met het doel de verbeteringen aan te geven, die in de

tabellen, welke het Bureau International du Travail publiceert, zouden kunnen worden aangebracht en de mogelijkheid te overwegen om de door de landen verstrekte gegevens meer vergelijkbaar te maken.<sup>1)</sup>

Deze conferentie heeft zich vooral met drie punten bezig gehouden.

1o. de *definitie* van het begrip landverhuizer. Men was het er over eens, dat niet vastgehouden moest worden aan het oude begrip „landverhuizer”. Wanneer vroeger over landverhuizing gesproken werd, dacht men uitsluitend aan die weinig benijdenswaardige lieden, die met hebben en houden in grooten getale, vooral uit Polen, Rusland, Hongarije e.d. landen naar de havensteden kwamen om van hier uit naar het beloofde land, Amerika, te trekken en ter wier bescherming bij het vervoer bijzondere wettelijke maatregelen getroffen moesten worden. Door prohibatieve maatregelen van Amerika, is die groote trek naar de nieuwe wereld sterk afgenomen.

Daarentegen heeft de continentale landverhuizing meer en meer de aandacht getrokken. Ook deze is thans door de groote werkloosheid sterk aan banden gelegd, doch daarom is het juist nu een geschikte tijd om maatregelen te treffen ter verkrijging van meer uniformiteit. Ook met Dr. Ferenczi, den expert bij uitnemendheid op het gebied van de internationale migratie, te spreken: men kan een stroomregeling het beste tot stand brengen bij lagen waterstand.

De Conferentie achtte het in beginsel wenschelijk, dat de migratiestatistiek elke verplaatsing van het eene land naar het andere van eenigen duur zou omvatten, echter met uitzondering van de plezierreizen. Iemand, die om studieredenen, om gezondheidsredenen, om de hooge belastingen te ontvluchten, enz., enz., naar het buitenland gaat, moet dus volgens de Resoluties als landverhuizer beschouwd worden. Duurt het verblijf buitenslands een jaar of langer, dan wordt het blijvende landverhuizing, duurt het verblijf korter, dan wordt van tijdelijke landverhuizing gesproken.

Seizoentrek is onder tijdelijke migratie te rangschikken, maar moet zoo mogelijk ook in afzonderlijke tabellen opgenomen worden. Het is wenschelijk, dat ieder land een statistiek van de emigratie en een van de immigratie samenstelt, waarbij onderscheiden worden de onderdanen en de vreemdelingen. Ook is een afzonderlijke statistiek van de transmigratie van belang. Eveneens een statistiek van de migratie tusschen de in verschillende werelddeelen liggende gewesten van een en denzelfden Staat. Er werd op gewezen, dat een land in bepaalde lacunes van zijn migratiestatistiek kan voorzien door bilaterale of meer algemeene samenwerking met de Statistische Diensten van andere landen.

#### 2o. de methode der statistiek.

Ook deze houdt ten nauwste verband met wettelijke voorschriften, waaraan de landverhuizing onderworpen is. Geen enkele van de tegenwoordig toegepaste methoden bleek voldoende om de landverhuizing van alle zijden volledig te belichten. De Conferentie heeft niet willen vaststellen, welke nog de meest verkieslijke methode is, doch wel geconstateerd, dat de statistieken van de informatiebureaux voor emigranten, die van de visa der paspoorten, van de paspoorten zelf, van de passage-overeenkomsten, van de aanwerving en de plaatsing en van de machtigingen tot tewerkstelling van vreemde arbeiders onvoldoende surrogaten van een migratiestatistiek zijn. Daarentegen heeft zij voornamelijk hare aandacht geschonken aan de statistiek van de havens, aan de bevolkingsregisters, aan het grenstoezicht en aan de statistieken, samengesteld uit gegevens ontleend aan de strooken, die afgescheurd worden van bepaalde documenten, welke de onderdanen van sommige landen (b.v. Italië) moeten overleggen bij het overschrijden van de grens.

<sup>1)</sup> De Resoluties dezer Conferentie zijn in afl. 10 van het Maandschrift v. h. Centr. Bur. v. d. Statistiek opgenomen.

Deze kunnen in meerdere of mindere mate dienstbaar gemaakt worden aan de samenstelling van een migratiestatistiek. Tot een volledige en uniforme statistiek van de internationale migratie zou men alleen kunnen komen, indien alle landen een en dezelfde methode volgden, gebaseerd op de afgifte van een persoonlijk identiek document. Het is duidelijk, dat de verwezenlijking van dit plan ernstige moeilijkheden zou opleveren en tijd kosten. Een nadere bestudeering van dit punt bleek noodig en daarvoor werd wetenschappelijke samenwerking tusschen het Bureau International du Travail en het Institut International de Statistique aanbevolen.

### 30. de onderscheiding der migranten.

Het rapport van de conferentie eindigt met een aantal aanbevelingen over de onderscheiding der migranten naar de landen van herkomst en bestemming, leeftijd, geslacht, beroep, positie in het beroep, gezinsverband, bezit van een arbeidscontract, enz.

Thans enkele opmerkingen over de Nederlandsche migratiestatistiek. Tot voor eenige jaren werd een statistiek van de uitgereikte paspoorten samengesteld. Deze bleek een onjuist beeld van de emigratie te geven en is daarom gestaakt. Wel worden nog steeds gegevens verzameld door de Commissies van de Staatscommissie van toezicht over den doortocht en het vervoer van landverhuizers te Amsterdam en Rotterdam, doch deze zijn uiteraard zeer onvolledig, omdat zij uitsluitend betrekking hebben op hen, die het land langs deze beide havens over zee verlaten.

Resten dus als bron voor de migratiestatistiek de in- en afschrijvingen bij het bevolkingsregister. Men weet, dat aangifte van vestiging en vertrek verplicht is, doch dat velen geen aangifte doen. Daarom is jaarlijksche controle der in de gemeente aanwezigen voorgeschreven. Zij, die aangetroffen worden, doch zich niet hebben laten inschrijven, worden ambtshalve ingeschreven; omgekeerd worden zij, die niet te vinden zijn, ambtshalve afgeschreven. Daar voor inschrijving als regel overlegging van het verhuisbiljet, m.a.w. het bewijs van afschrijving verlangd wordt, betreft een groot percentage der ambtshalve in- en afgeschrevenen personen, die uit het buitenland komen, resp. zich daarheen begeven hebben.

Het aantal emigranten en immigranten is dus groter dan het aantal hunner, die zich wegens vertrek of vestiging hebben laten af- of inschrijven, doch hoeveel groter is niet met juistheid bekend. Dit surplus moet evenwel kleiner zijn dan het aantal ambtshalve in- of afschrijvingen. Een vrij nauwkeurige benadering zou men kunnen krijgen, indien bij ambtshalve in- en afschrijving niet alleen zooveel mogelijk werd geïnformeerd of de betrokkene uit het buitenland is gekomen, resp. daarheen is vertrokken (hetgeen als regel reeds geschiedt), maar indien hiervan ook aan het Centraal Bureau voor de Statistiek opgaaf werd gedaan (wat nog niet plaats heeft).

Intusschen zal in Nederland op grond van de bevolkingsregisters wel een statistiek van de blijvende migratie kunnen worden samengesteld, doch geen statistiek van de tijdelijke migratie. Personen, die voor studiereizen, voor herstel van gezondheid e.d. voor eenige maanden het land verlaten, worden niet afgeschreven. Het zou ook niet wenschelijk zijn dat dit geschiedde, omdat daardoor de bevolkingsregisters hun doel zouden gaan missen. Dit laatste geldt ook ten aanzien van de tijdelijke immigratie. Voor een overzicht van de tijdelijke emigratie en de tijdelijke immigratie is ten onzent geen bron aan te wijzen. Hiervoor zal men de statistieken van de tijdelijke immigratie en de tijdelijke emigratie van andere landen, voor zoover deze ten minste bestaan, moeten raadplegen.

Dit artikel moge besloten worden met enkele cijfers, welke voor ons land althans eenig denkbeeld geven van de emigratie en immigratie in de laatste jaren.

Aantal inschrijvingen in het bevolkingsregister op grond van aangifte van vestiging van personen, gekomen uit Oost- en West-Indië het buitenland

Jaren	Oost- en West-Indië		het buitenland		ambtshalve op grond van gebelken aanwezigheid <sup>1)</sup>	
	M.	Vr.	M.	Vr.	M.	Vr.
1931	7.483	6.043	19.388	29.736	3.061	2.258
1930	7.690	5.976	22.127	30.932	3.660	2.591
1929	6.247	5.174	21.631	24.720	3.614	2.216
1928	6.122	5.131	16.057	21.272	3.035	2.353
1927	5.039	4.323	16.902	21.217	2.884	2.297
1926	4.358	3.787	17.639	22.414	3.174	2.460
1925	3.909	3.112	14.245	17.117	3.516	2.877
1924	4.113	3.086	14.447	19.638	3.536	3.186
1923	4.300	3.121	13.487	30.250	17.277 <sup>2)</sup>	17.469 <sup>2)</sup>
1922	5.471	3.556	10.867	22.929	6.516	5.820

<sup>1)</sup> Deze inschrijvingen betreffen voor een groot deel personen, die uit de Nederl. Overzeesche gewesten of uit het buitenland gekomen zijn.

<sup>2)</sup> De abnormale grootte van deze cijfers is een gevolg van annexaties en grenswijzigingen.

Aantal afschrijvingen uit het bevolkingsregister op grond van aangifte van vertrek van personen naar Oost- en West-Indië het buitenland

Jaren	Oost- en West-Indië		het buitenland		ambtshalve op grond van gebelken afwezigheid <sup>1)</sup>	
	M.	Vr.	M.	Vr.	M.	Vr.
1931	5.324	4.786	11.298	15.956	1.529	1.085
1930	7.206	5.764	16.416	18.669	8.825	6.060
1929	7.624	5.602	14.965	17.640	5.586	3.939
1928	7.381	4.868	14.625	17.873	4.953	4.041
1927	6.241	3.939	13.925	15.400	5.488	5.350
1926	5.052	3.096	13.065	14.857	5.637	5.843
1925	3.546	2.439	13.412	17.693	6.067	6.970
1924	3.637	2.416	15.148	23.289	6.341	6.101
1923	3.205	2.285	15.780	15.495	19.959 <sup>2)</sup>	18.079 <sup>2)</sup>
1922	4.064	3.160	13.200	13.052	7.489	5.617

<sup>1)</sup> Deze afschrijvingen betreffen voor een groot gedeelte personen, die naar de Nederl. Overzeesche Gewesten of naar het buitenland vertrokken zijn.

<sup>2)</sup> De abnormale grootte van deze cijfers is een gevolg van annexaties en grenswijzigingen.

Opmerkelijk is, dat het aantal inschrijvingen en afschrijvingen op grond van aangifte van komst uit of vertrek naar het buitenland in de laatste tien jaren voor de vrouwen steeds zooveel hooger was dan voor de mannen. Hier hebben wij ongetwijfeld te denken aan vreemde, vooral Deutsche dienstboden. Vóór 1921 was dit verschil er niet. Jaren van bijzonder grooten intocht waren vooral 1922, 1923, 1930 en 1931, van vertrek 1924.

Het aantal Nederlanders dat als „landverhuizer” uit de Nederlandsche havens vertrok, schommelde in de laatste jaren om de 3.000 (in 1931 waren het er echter maar 365). Iets meer dan de helft zijn mannen; de overigen vrouwen en kinderen beneden 10 jaar. Jaarlijks gingen gemiddeld ongeveer 250 personen naar Zuid- en Midden-Amerika, zeer enkelen naar Afrika, alle overigen naar Noord-Amerika.

v. D. v. I.

### DE NIKKELKWESTIE.

Prof. Mr. A. M. de Jong schrijft ons:

Niet zonder eenige verwondering nam ik kennis van de noot, door Prof. Dr. C. A. Verrijn Stuart toegevoegd aan de eerste alinea van zijn stuk over de nikkelkwestie in No. 880 van dit weekblad (bladz. 891, eerste kolom). De heer Verrijn Stuart verklaart in deze noot, op mijn in het dagblad *De Telegraaf* van 20 en 21 October jl. (avondeditie) gepubliceerde artikel over dit onderwerp niet te zullen ingaan, omdat daarin nieuwe gezichtspunten niet worden geopend. Dat de heer Stuart op het stuk, waarin ik zijn voorstel bestreed, niet wenscht te antwoorden, en dat hij dit feit wereldkundig maakt, is natuurlijk zijn goed recht. Ook ik laat het, na alles wat den laatsten tijd pro en contra het nikkelplan geschreven werd, thans gaarne aan den lezer over, zich over deze zaak een oordeel te vormen. Maar ik moet er tegen opkomen, dat de heer Stuart argelooze lezers in den waan brengt, als zou mijn stuk in *De Telegraaf* een soort doublure

zijn van het artikel van den heer Van Sandick in No. 877 van dit weekblad. Ik heb voor dat artikel, waarmee ik het op de meeste punten eens ben, veel waardeering, doch de heer Van Sandick zal zelf waarschijnlijk de eerste zijn om te erkennen, dat het vraagstuk in zijn artikel slechts ten deele is behandeld. Het doel van mijn opstel in *De Telegraaf* was juist, de zaak wat breeder te bezien en er de aandacht op te vestigen, dat er aan de vervanging van ons zilveren teekengeld door nikkelen pasmunt méér vastzit dan men het van verschillende zijden, mijns inziens ten onrechte, heeft doen voorkomen.

**N a s c h r i f t.** Het spijt mij, dat de noot bij mijn stuk in het vorig nummer van dit Weekblad op den heer De Jong den indruk heeft gemaakt, als zoude ik zijn artikel in de *Telegraaf* een soort doublure van dat van den heer Van Sandick hebben genoemd. Gaarne wil ik dit misverstand, waartoe hetgeen ik schreef overigens geen aanleiding behoefde te geven, uit den weg ruimen. Mijne bedoeling was enkel te zeggen, dat in bedoeld artikel niet gezichtspunten waren aangegeven met betrekking tot het nikkelvraagstuk, die niet reeds in het Rapport der Commissie, mijne daarbij gevoegde Nota en hetgeen verder over de zaak was geschreven waren aan te treffen. Dat ik in deze meening dwaalde, wordt in bovenstaand stukje van den heer d. J. niet aangetoond.

C. A. VERRIJN STUART.

## AANTEKENINGEN.

### De Nederlandsche contingentieeringspolitiek en haar gevolgen.

De Minister van Economische Zaken en Arbeid heeft tot den Voorzitter van de Tweede Kamer op 7 Nov. een Nota gericht, die een uitvoerige motiveering van de door de regering gevolgde contingentieeringspolitiek bevat, benevens een overzicht van de resultaten, die hiermede zijn bereikt.

Uit deze Nota blijkt, dat de contingentieering op basis van het jaar 1931, 8,02 pCt. van de waarde omvat en dat 2,42 pCt. van de waarde is afgesneden. Dit percentage lijkt niet groot, maar het is eenigszins misleidend. Immers, de invoer, die door contingentieering wordt afgesneden, behoort niet gebaseerd te worden op den totalen import, maar op een hoeveelheid, die berekend wordt uit den totalen import verminderd met den invoer van goederen, die absoluut noodzakelijk zijn voor instandhouding van ons productie-apparaat (onontbeerlijke grondstoffen, halffabricaten enz.). Daarom doet men goed aan het percentage van 2,42 geen al te groote waarde toe te kennen.

Belangrijker is echter kennis te nemen van de inzichten, waarop de regering haar contingentieeringspolitiek heeft gebaseerd. Deze zijn:

1o. aanpassing van de productiekosten aan het verlaagde prijsniveau der goederen. Hierbij doet zich echter de complicatie voor, dat het verschil tusschen kosten en prijzen in het landbouwbedrijf niet meer enkel door verlaging der kosten was te overbruggen. Hier was een beperkte stijging der prijzen een onmisbaar hulpmiddel om een betere verhouding te herstellen en een ramp te verhoeden;

2o. uit het bedrijfsleven zelf moeten de krachten voorkomen, die deze aanpassing bewerken. Daarvoor moet de regering alles in het werk stellen om belemmeringen weg te nemen, die zich tegen dit proces verzetten en verder mogen de steunmaatregelen niet zoo zijn, dat de aanpassing aan een lager kostenniveau er door wordt belet;

3o. wering van overmatigen import teneinde er voor te waken, dat de belangrijkste deelen van ons productie-apparaat gedurende het reorganisatieproces zoo veel mogelijk in tact blijft, zonder dat het bedrijfsleven daardoor aan activiteit zou inboeten;

4o. verzet tegen handelspolitieke en andere maat-

regelen van het buitenland, die eenerzijds de strekking hebben om onze producten buiten de landsgrenzen te sluiten en anderzijds tengevolge hebben, dat op de binnenlandsche markt buitenlandsche goederen tegen prijzen worden aangeboden, waartegen ook bij een zeer ingrijpende verlaging der productiekosten hier te lande concurrentie uitgesloten is. Naast andere middelen van verweer staat de Crisisinvoerwet de regering in deze ten dienste.

Zooals men weet, is in de considerans van deze wet tot uitdrukking gebracht, dat contingentieeringsmaatregelen slechts gerechtvaardigd zijn, indien er sprake is van *overmatigen invoer*. Dit laatste begrip heeft de regering echter ruim opgevat, en wel in dezen zin, „dat bij de beoordeeling of overmatige invoer heeft plaats gehad meer factoren in aanmerking werden genomen dan alleen het invoercijfer en dat b.v. tevens gelet werd op veranderingen in de verhouding tusschen in- en uitvoer en tussohen productievermogen en afzetmogelijkheid. In bepaalde gevallen toch deed een scherpe daling van den export, te wijten aan buitenlandsche handelsbelemmeringen, een wanverhouding ontstaan tusschen de afzetmogelijkheden, die voor de Nederlandsche producenten overbleven en het aandeel van buitenlandsche producenten in het binnenlandsche verbruik. Dan werd dus in plaats van met den invoer met het invoersaldo gerekend.”

„In andere gevallen vertoonde de binnenlandsche consumptie een zoo grooten achteruitgang, dat ook een gelijkblijvende import als overmatig moest worden beschouwd. Waar verbruiksstatistieken ontbreken, kon men daarvoor soms een aanwijzing vinden in het prijsverloop.”

„Slechts in twee gevallen moest men er toe overgaan, aan het beginsel, dat de Crisisinvoerwet slechts voor toepassing in aanmerking komt, wanneer er gesproken kan worden van overmatigen invoer, een logische gevolgtrekking te verbinden, die niet van den beginne af voor oogen heeft gestaan. Ten eerste is het gewenscht gebleken aan de noodzakelijke contingentieering van halffabricaten (wollen stoffen) een op zichzelf niet dringend noodzakelijke contingentieering van de daaruit gefabriceerde eindproducten (confectie) vast te koppelen, daar anders het beoogde effect zou zijn uitgebleven en de buitenlandsche industrie, die deze eindproducten invoert, het voordeel weg zou dragen. Ten tweede moest voorkomen worden, dat van twee onderling vervangbare goederen er slechts één gecontingenteerd werd, daar anders een kunstmatige verschuiving van het verbruik ten nadeele van den te steunen bedrijfstak door de contingentieering zelf zou worden opgewekt (fijn aardewerk en porselein, wollen en zijden confectie). In deze gevallen evenwel is er bij de bepaling der percentages rekening mede gehouden, dat de bedrijfstakken, waarvoor dergelijke aanvullende contingentieeringen moesten worden vastgesteld, niet onbillijk bevoordeeld mogen worden boven andere industrieën, die niet langs dezen weg profiteeren van de toepassing der Crisisinvoerwet.”

In de Nota wijst de Minister er verder op, dat de regering er met de meeste zorg acht op geslagen heeft, dat door de contingentieering geen prijsopdriving werd veroorzaakt. Tot nu toe, aldus de Nota, heeft dan ook geen der genomen maatregelen tot prijsverhooging geleid, noch is de prikkel tot aanpassing aan een lager prijsniveau merkbaar verslapt geworden.

Verder wijst de Nota er op, dat ook aan de nadeelen, die mogelijk voor het handelsverkeer aan een beperking van den invoer zijn verbonden, ernstige aandacht is geschonken. De contingentieering is vrijwel uitsluitend toegepast op industriële producten, die geen stapelproducten zijn. Primaire grondstoffen worden er niet door getroffen. De beperking van den invoer der gecontingenteerde goederen betekent helaas wel eenig verlies voor handel en vervoer. Doch men hoede zich voor eenzijdigheid. Voorzover de contingentieering verbetering brengt in de productiemogelijkheden

der inheemsche nijverheid, — die voor haar grondstoffenvoorziening grootendeels op invoer steunt —, staat tegenover de vermindering van den invoer van industriële producten een vermeerdering van den invoer van grondstoffen, die niet veronachtzaamd mag worden.

Een punt, dat de grootste aandacht vereischt, was de verhouding tot het buitenland. Steeds moest de Regeering het directe belang, dat door contingentteering gediend zou worden, afwegen tegen de kwade kans, dat onze primaire exportbelangen ernstig zouden worden geschaad, hetzij tengevolge van het verband, dat bestaat tusschen in- en uitvoer, hetzij door represailles. Ongetwijfeld is de voorstelling, alsof elke importvermindering een exportverlies tengevolge heeft, die het direct verkregen voordeel teniet doet, onder de gegeven omstandigheden te simplistisch gedacht. Contingenteering heeft de strekking koopkracht te reserveeren voor de binnenlandsche markt en het is volstrekt niet uitgesloten, dat in bepaalde gevallen het totale productievermogen en dus de totale consumptiekracht daardoor meer gebaat worden, dan zij worden geschaad door daling van den export. Maar zoodra men het middel van contingentteering op ruime schaal toepast, kan het niet uitblijven, dat de uitvoerbelangen daaronder ernstig lijden en komt men voor geheel oncontroleerbare gevolgen te staan, zooals in andere landen (b.v. in Frankrijk) afdoende is gebleken.

Directer en tastbaarder zijn de nadeelige gevolgen van buitenlandsche represailles, die men, zooals de ervaring leert, in elk geval kan verwachten. Doch ook afgezien hiervan pleit een algemeen belang er voor, de goede verstandhouding met het buitenland zoo veel mogelijk te ontzien. De Regeering heeft zich dan ook op het standpunt gesteld, dat zij niet alleen aan haar verdragsverplichtingen jegens België en Tsjecho-Slowakije tot het plegen van voorafgaand overleg loyale uitvoering moest geven, maar ook, dat zij bereid moest zijn aan redelijke bezwaren van deze en andere landen op de basis van reciprociteit zooveel mogelijk tegemoet te komen. Over veel speelruimte om bij de vaststelling der contingenten met de handelspolitieke verhouding tot afzonderlijke landen rekening te houden, beschikt de Regeering echter niet, zolang in de Crisis-Invoerwet, als uitvloeisel van het beginsel der meestbegunstiging, proportionele contingentteering als beginsel blijft gehandhaafd. Door de keuze der basisjaren en een nauwkeurige omschrijving der gecontingenteerde goederen was het echter mogelijk eenige soepelheid in het gekozen stelsel te brengen.

Uit het slot van de Nota blijkt, dat de Minister er van doordrongen is, dat de contingentteering een verstorende invloed op het geheele bedrijfsleven heeft. „Elk ingrijpen in het bedrijfsleven, en vooral het belemmeren van den invoer”, zoo schrijft de Minister, „is niet anders doenlijk dan met het teweeg brengen van zekere nadeelen, met het verstoren van verhoudingen, met het verlies van relaties. Vooral wanneer deze maatregelen te langen tijd zouden moeten gelden, dreigt het gevaar, dat bepaalde verstaringsverschijnselen, inzonderheid ten aanzien van den handel, moeilijke vraagstukken zullen doen rijzen, die ernstig onder oogen zullen moeten worden gezien.”

In deze slotpassage erkent de Minister dus feitelijk de willekeur van de genomen contingentteeringsmaatregelen. Weliswaar worden de voor- en nadeelen bij contingentteering zooveel mogelijk tegen elkaar afgewogen, maar het is juist het ontbreken van een goede weegschaal, waardoor contingentteering zoo moeilijk is toe te passen. Daarvoor zou de regeering toch een goed overzicht over het geheele Nederlandse productie-apparaat moeten bezitten, om te kunnen beoordeelen, welke nadeelen de een of andere invoerbelemmering op andere deelen van het bedrijfsleven zal teweegbrengen. Reeds vroeger is er in dit

weekblad op gewezen <sup>1)</sup>, dat een doeltreffende politiek van crisissteun zal moeten zoeken naar die onderdeelen van het bedrijfsleven, die in verhouding tot de rest het zwaarst zijn getroffen. Zoo is het voor ons zeer de vraag of bij alle contingentteeringsmaatregelen wel voldoende rekening is gehouden met het belang van de scheepvaart en of deze bedrijfstak niet achtergesteld is bij enkele beschermde industriën. Bij nauwkeurige bestudeering van de productieverhoudingen in ons land zouden er misschien ook nog wel andere bedrijfstakken zijn te vinden, welke relatief gesproken, van de contingentteering een nadeeligen invloed ondervinden.

In de bijlagen, welke de Nota vergezellen, worden tenslotte de resultaten besproken, die met de contingentteering van rund- en kalfsvleesch, schoenen, tricogooderen, wollen stoffen, bovenkleeding, keramische producten en rijwielbanden zijn bereikt. Hoewel uit de verschillende gegevens nog geen definitieve conclusies zijn te trekken, blijkt toch, „dat de genomen maatregelen in het algemeen een bevredigend effect hebben gehad en aan haar bedoeling hebben beantwoord”.

De invoer is in alle gevallen merkbaar teruggelopen en het aandeel der binnenlandsche productie en het binnenlandsch verbruik, soms aanzienlijk, gestegen. De afnemende bedrijvigheid is in alle bedrijfstakken, waar contingentteering heeft plaats gehad, niet alleen tot stilstand gekomen, maar heeft ook in de meeste gevallen een gunstige wending genomen, hetgeen zich in de arbeidsgelegenheid en in den omzet openbaarde.

In het algemeen behoeft men zich over dezen gang van zaken niet te verwonderen. Het is het normale proces, dat zich bij elke steunverleening aan een bedrijfstak openbaart. Zou een beschermde industrie het, ondanks de contingentteering, nog niet kunnen bolwerken, dan zou zeer zeker de vraag gewettigd zijn, of het economisch niet beter ware, de bescherming achterwege te laten. Immers, de steun zou dan toch beter in een meer productieve richting kunnen worden aangewend. Dat deze toestand zich echter, blijkens de Nota, nog niet voordoet, is in elk geval een verheugend teeken.

v. d. V.

<sup>1)</sup> Zie het artikel van Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart „De toepassing der Crisisinvoerwet” in E.-S.B. van 13 April 1932.

### De opbouwende krachten op de markt voor vaste rentedragende fondsen. <sup>1)</sup>

De dwang tot het in evenwicht brengen van de begroting, die op het oogenblik een van de voornaamste problemen van de Overheid vormt, oefent op de kapitaalmarkten in verschillend opzicht invloed uit. In de eerste plaats treedt het streven naar voren de vaste lasten van het bestuursapparaat (o.a. rentebetalingen) met alle middelen te verminderen. Daarboven blijkt het noodzakelijk de markten voor te bereiden voor de doorvoering van de niet gemakkelijke financiële taak, waarvoor de Overheid zich aan het einde van de crisis ziet geplaatst. Engeland heeft met de jongste conversiecampagne ongeveer £ 40½ miljoen per jaar aan rente gespaard; andere landen zijn nog niet zoo ver als Engeland, maar daar wordt eveneens van conversieplannen gesproken, waaruit inderdaad een zekere moed blijkt, omdat de werkelijke rentestand nog niet overal daarmee in overeenstemming is.

De ervaringen, die zich uit de tot dusverre doorgevoerde conversieplannen gekristalliseerd hebben, duiden erop, dat, in tegenstelling tot vroeger tijd, het niet alleen aan het natuurlijke marktautomatisme kan worden overgelaten, indien men binnen afzienbaren tijd tot gunstiger conversievoorwaarden wil

<sup>1)</sup> Deze beschouwing is ontleend aan een bericht van de Berliner Handels-Gesellschaft.

komen. Veeleer vindt in toenemende mate een bepaalde „Marktpflege” door de Overheid plaats, die het verschijnsel van rente-aanpassing op dikwijls verrassende wijze bespoedigd. Het voorbeeld van „Marktpflege”, dat bij de jongste Engelsche conversie zoo veel resultaat heeft opgeleverd, zal ongetwijfeld school maken. Het is zeer verheugend, dat het belegend publiek een dergelijk optreden volstrekt niet ongunstig beoordeelt, maar schijnbaar in de renteverlaging een waardevolle heroriëntering voor een juiste beleggingspolitiek ziet. Dit verschijnsel is ook op de Deutsche markt duidelijk waar te nemen.

De krachten, die op de markt voor vaste rentedragende fondsen meer en meer werkzaam zijn, liggen echter nog op een ander gebied. Groote kapitalen, welke feitelijk door wantrouwen jarenlang aan hun bestemming waren onttrokken, hebben zich buiten het mechanisme van de kapitaalmarkt geplaatst. Zij doen sedert lang bijna geheel afstand van rentegenot. Zoo lang het proces van prijsdaling in de gansche wereld een waardestijging van het kapitaal met zich bracht, — die voor het in 1929 of kort daarvoor ontstane spaarkapitaal minstens 30—40 pCt. bedraagt — kon de bezitter van dergelijke reserves in deze ontwikkeling een compensatie voor de ontgane rente zien.

Deze overweging moet echter wegvallen nu het prijsniveau zich op een eenigszins betrouwbaar peil heeft geconsolideerd, koopkrachtvoordeelen voor braakliggend kapitaal in de toekomst dus niet meer te verwachten zijn, maar bij den mogelijken omkeer van de prijsbeweging, afgezien dus van de renteloosheid, in tegendeel nog een waardedaling van het kapitaal kan komen. Toegegeven moet worden, dat op het oogenblik nog niet alle kapitalisten voor deze overweging vatbaar zijn. Waar verkeerd inzicht in dit opzicht echter ontbreekt, wordt het door andere factoren vervangen, die vaak nog duidelijker de veranderde omstandigheden in het licht stellen.

In dit opzicht is het echter van speciaal belang, dat bij valutavraagstukken de jarenlange onzekerheid zoo spoedig mogelijk wordt weggenomen. Wanneer de gebeurtenissen op de valutamarkten buiten Duitschland een heilzamen invloed hebben uitgeoefend, dan is het stellig deze, dat het geloof in gemanipuleerde valuta's, onafhankelijk van het goud, sterk is geschokt, en dat de — hoewel ook vaak bescheiden — goudbases van de valuta's in elk geval de muntstabiliteit beter schijnen te handhaven, dan wanneer de valutapolitiek geheel en al zonder ruggegraat is.

Het toenemend vertrouwen in de ontwikkeling van de Deutsche valuta is een feit, waaraan niet getwijfeld behoeft te worden; de, hoewel nog geringe, terugkeer van buitenlandsch kapitaal, brengt zulks tot uitdrukking, en verlicht tegelijkertijd de taak van de Rijksbank.

Wanneer men bedenkt, met welk geringe middelen de fundamenteele verbetering van het Engelsche staatscrediet tot stand werd gebracht — het ging ten slotte om een bedrag van bijna £ 2,5 milliard — dan bestaat er geen reden tot ongerustheid ten aanzien van de krachten, welke voor de verdere verbetering van de kapitaalmarkt beschikbaar zijn. Tot dusverre werd de conversie wel in hoofdzaak bestreden uit gelden, die op de balans van de kapitaalmarkt niet voorkwamen, terwijl de beweging op de internationale markt voor gelden op korten termijn nog slechts een geringe overheveling van kapitaalbedragen in beleggingen op langen termijn aantoonen. Bovendien mag men niet vergeten, dat althans sedert het ophouden van de prijsdaling, d.w.z. vanaf het midden van dit jaar, bij een bijna volkomen rust in emissiezaken, de natuurlijke kapitaalvorming grooiteren vooruitgang moet hebben gemaakt. In elk geval zal niet meer in die mate als vroeger nieuw gevormd kapitaal tot dekking van verliezen noodig zijn geweest.

Het is begrijpelijk, dat in deze phase van ontspanning van de kapitaalmarkt de positie van de aandee-

len vaak wordt besproken. Het standpunt, dat het rendement aan elke investeringsoverweging ten grondslag moet liggen, kan ook thans nog niet als onwezenlijk worden beschouwd. De koersontwikkeling van de aandelen gedurende de laatste maanden moet ongetwijfeld zoo worden verstaan, dat de belangstelling zich toch in hoofdzaak tot waarden heeft beperkt, waarvoor al naar gelang van de omstandigheden nu en in de naaste toekomst met een dividend gerekend mag worden. Kansen op een stijging van het kapitaal konden slechts dan tot ernstige investeringsoverwegingen leiden, wanneer men er van overtuigd was, dat een opleving zou leiden tot een verbetering van de rendementsbasis van vele ondernemingen. Hiervoor zijn nog geen algemeene teekenen aanwezig, hoewel stellig reeds hier en daar afzonderlijke economische bewegingen en andere factoren, die meer met de algemeene economische politiek samenhangen, tot een gunstiger beoordeeling van enkele bedrijfstakken aanleiding geven. Ook mag niet worden vergeten, dat er een nauwe samenhang tusschen de markten van vaste rentedragende fondsen en die van aandelen bestaat.

Belangrijker dan de verbetering van de liquiditeit van de organen van de kapitaalmarkt is het gunstige vooruitzicht, dat de ontwikkeling van de kapitaalmarkt zich in een richting beweegt, die tot een spoedig herstel van haar belangrijkste functies moet leiden. Volgens de ontwikkeling der laatste weken kan men reeds van een ingrijpend ontdooiingsproces spreken, en op eenige plaatsen begint de koersbeweging reeds het punt te naderen, waarop bij de verdere verbetering ook nieuwe investeringen mogelijk schijnen.

Het is wellicht van belang, er juist op dit oogenblik op te wijzen, dat de tijdens de depressie ontstane meening, dat een nieuwe economische periode slechts na algeheele liquidatie van de schulden kan worden ingeluid, misleidend is. Bij de liquidatie van schulden tijdens een crisis worden natuurlijk zwakkere posities afgescheiden, maar overigens gaat het toch in hoofdzaak om een verwisseling van crediteuren op groote schaal, zooals deze door de ontwikkeling van het rendement op de beleggingsmarkten wordt begunstigd.

Tusschen de sterke opwaartsche beweging van publiekrechtelijke fondsen en den nog steeds gespannen financiëelen toestand van de publiekrechtelijke lichamen bestaat bij nadere beschouwing in geen deele een zoo groot contrast, als op het eerste gezicht zou kunnen schijnen. De financiëele positie van den Staat vertoont, afgezien van de oplossing van speciale moeilijkheden, verschillende elementen voor een herstel. Zoo zijn in de eerste helft van het loopende belastingjaar in Duitschland niet alleen de inkomsten, doch ook de uitgaven gedaald. Niemand zal in principe bestrijden, dat de consumptieve credietvraag, zooals deze in overgangstijden bij publiekrechtelijke lichamen overal naar voren komt, gerechtvaardigd en noodzakelijk is. Zij kan echter noch absoluut noch relatief met de normale vraag naar kapitaal van het bedrijfsleven worden vergeleken. Dat zij deze in zekere mate moet vervangen, wanneer de credietstelsels de hun toekomstige taak dienen te vervullen, toonen de toestanden in alle landen met een in hooge mate ontwikkeld credietbedrijf. Beslissend moet steeds zijn, dat de pogingen, om tot een mogelijk zuinig beheer te geraken, het financiëel gedrag van de Overheid over het geheel en in bijzonderheden met absolute duidelijkheid kenmerken.

## INGEZONDEN STUKKEN.

### HET TEKORT ONZER SPOORWEGEN.

Prof. Dr. W. C. Mees R.Azn. schrijft ons:

In Econ.-Stat. Ber. van 5 October concludeert de heer S. A. Reitsma, dat ons spoorwegwezen alleen weder gezond kan worden door het te beschermen tegen de z.i. ongezonde concurrentie van de zijde der



auto's. Ik zal niet ontkennen, dat schr.'s betoog een kern van waarheid bevat, maar meen toch dat het de zaak niet in het juiste licht stelt.

De moeilijkheden, waarmee ons spoorwegbedrijf heeft te strijden, vloeien grotendeels voort uit de waardestijging van den gulden. In het bedrijf zijn vastgelegd reusachtige kapitalen (naar ik meen meer dan een half milliard), waarover vaste rente en gegarandeerd dividend moet worden betaald. Verder heeft het een zeer groot personeel in dienst (vóór eenige jaren, latere cijfers heb ik thans niet beschikbaar, omstreeks 39.000 personen), wier loonen en traktementen in guldens zijn vastgesteld (vóór eenige jaren tot een totaalbedrag van circa f 81.000.000).

In verband hiermede drukken de vaste lasten bij dit bedrijf zeer zwaar zoodra de waarde van het geld toeneemt. Loonen, renten en aflossing stellen dan reëel steeds hooger eischen. Nominaal blijven ze gelijk, maar reëel nemen ze toe. Met het oog hierop zal het bedrijf trachten ook de tarieven nominaal gelijk te houden; maar daar dit beteekent een reële tariefsverhoging, zal het verkeer verminderen, te meer daar concurrerende verkeersondernemingen, met name de auto's, minder zware vaste, uit vroeger jaren stammende, lasten hebben en dus gemakkelijker hare tarieven in evenredigheid met de waardestijging van het geld kunnen verminderen.

Uit het hier gezegde blijkt, dat ook de spoorwegen zeer sterk het slachtoffer zijn van het gulden-is-gulden-stelsel; werd dit vervangen door een stelsel, krachtens hetwelk de inhoud van geldverbintenissen uit een tijd, toen het geld een andere waarde had, werd bepaald naar de koopkracht, welke zij destijds vertegenwoordigden en niet naar het aantal guldens, dan zouden ook voor het spoorwegbedrijf de moeilijkheden grotendeels zijn weggenomen en zou dit bedrijf de mededinging van den auto veel beter kunnen weerstaan.

Aangenomen, dat de gemiddelde rente welke bedongen is, 4 pCt. bedraagt, dan moet aan rente en dividend jaarlijks 20 millioen worden betaald, terwijl de personeelsuitgaven omstreeks 80 millioen vergen. Dat zijn dus circa 100 millioen vaste lasten. Werden deze vastgekoppeld aan het indexcijfer der kosten van levensonderhoud, dan zouden de vaste lasten dus bij iedere daling dier kosten met één percent, met een millioen gulden worden verlicht. Hierbij is nog niet rekening gehouden met de herleiding, welke ook de hoofdsommen zouden ondergaan.

### BOEKAANKONDIGINGEN.

*Börsenkredit, Industriekredit und Kapitalbildung* door Dr. F. Machlup. Publicatie No. 2 van het Oesterreichische Institut für Konjunkturforschung. (Weenen 1931; Verlag Julius Springer. Prijs R.M. 12).

Men zal zich herinneren, dat enkele jaren geleden naar aanleiding van de beurscrisis in New-York, de vraag, of de beurskapitaal aantrekt, in het middelpunt van de belangstelling stond. Om deze vraag draait feitelijk het boek van Dr. Machlup, maar het geeft tevens een zoo juist inzicht in het geheele beurs- en credietmechanisme, dat het als een van de belangrijkste werken op dit gebied kan worden beschouwd. Op vele oude twistvragen werpt Dr. Machlup een geheel nieuw licht; men zou zelfs kunnen zeggen, dat vele oude dwalingen op afdoende wijze worden „opgeruimd”. Belangrijk achten wij dit werk ook om het feit, dat op verschillende punten scherp wordt aangegeven, wat onder inflatie is te verstaan.

Eenige van de belangrijkste stellingen, waartoe de schrijver komt, zijn de volgende: De opvatting, dat een beurscrisis aan de goederenmarkten geld onttrekt en daardoor een druk op de goederenprijzen uitoefent is onjuist. De z.g. binding van kapitaal op de beurs is slechts een tijdelijke stuwung van de crediet-

inflatie; maar zelfs deze inflationistische credieten beginnen na korten tijd in de productie „te werken”. Een aanwending op korten termijn van additioneel crediet is, ceteris paribus, onmogelijk. De concrete zichtbare-aanwending is niet identiek met de door het vermeerderde credietaanbod werkelijk realiseerbaar geworden toepassingsdoel; de banken hebben daarop geen invloed. De credietvermeerdering moet ook tot een beurscrisis leiden, indien er geen beurscredieten, maar alleen credieten in den vorm van goederenwissels zouden zijn.

De schrijver is dan ook een tegenstander van elke inflatiepolitiek. Hij wijst er op, dat in het laatste decennium, de politiek er op gericht is geweest om de productieve krachten, door middel van credietinflatie en de consumptieve krachten in die mate te bevorderen, dat de wereld er bijna aan ten gronde is gegaan. Dr. Machlup oefent in dien zin critiek uit op de politiek van de centrale banken, dat zij wel stelling hebben genomen tegen de groote stijging van de beurscredieten, maar geen acht sloegen op de overige credieten. De centrale banken kunnen voor de politiek, welke in bepaalde omstandigheden gevoerd moet worden, niet afgaan op het prijsniveau, want dit zal de inflatie verbergen, indien de stijging van de productie den invloed van de credietvermeerdering op de prijzen verlamt.

Het slot van dit belangwekkende boek is met het oog op den huidige toestand van bijzondere beteekenis. Om weer op gang te komen, aldus Dr. Machlup, behoeft de maatschappij niet haar toevlucht te nemen tot inflatie. Het is daarom van geen belang, of de centrale bank het contact met de geldmarkt verliest, want dit beteekent niets anders, dan dat de geldmarkt door het natuurlijke credietaanbod voldoende is ontspannen en bij den heerschenden rentestand van het additioneel crediet geen gebruik maakt.

Een stijging van de bankrente is in zooverre volkomen zonder bezwaar, indien zij niet direct deflationistisch werkt, dus geen teruggang van de geldcirculatie veroorzaakt. Daarentegen is een disconto, dat een stijging van de bankcredieten toelaat, eenvoudig als inflationistisch te beschouwen. v. d. V.

### ONTVANGEN BOEKEN.

*Inleiding tot de practische economie* door W. J. van de Woestijne. (Amsterdam 1932; N.V. de Arbeiderspers. Prijs ing. f 2.90, geb. f 3.50).

Dit boek is, volgens het voorwoord, bestemd voor den ontwikkelenden leek. Daarom zijn theoretische uiteenzettingen, voor zoover niet strikt noodig tot het begrijpen van de tegenwoordige verhoudingen, vermeden. In het algemeen heeft de schrijver meer gepoogd, de theorie toe te passen dan deze weer te geven.

*Functioneële decentralisatie*. De grondgedachte van den corporatieven staat binnen het kader der parlementaire democratie door Mr. A. C. Josephus Jitta. (Groningen, Den Haag, Batavia 1932; J. B. Wolters. Prijs f 0.75).

Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar in het staatsrecht, het administratief recht en het handelsrecht aan de Technische Hoogeschool te Delft op Woensdag 5 October 1932.

*Etude sur le nouveau régime juridique des ententes économiques (cartels, etc.) en Allemagne et en Hongrie* door Dr. Siegfried Tschierschky. (Genève 1932; Société des Nations. Prijs Zw. Fr. 2.—).

Studie naar aanleiding van de noodverordeningen in Duitschland i.z. de verlaging van de kosten van levensonderhoud, waardoor de macht van den Staat op de kartels aanzienlijk is toegenomen. Tevens wordt de nieuwe Hongaarsche kartelwet van 15 Oct. 1931 besproken.

*De crisis en de detailhandel. Vrijheid of gebondenheid?* Gebondenheid: Dr. E. J. Tobi, Vrijheid: Mr. B. C. Slotemaker. (Baarn 1932; Hollandia-Drukkerij N.V. Prijs ingen. f 1.—).



### STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN. GELDKOERSEN.

N.B. \*\*\* betekent: Cijfers nog niet ontvangen.  
BANKDISCONTO'S.

Ned. Bk.	Disc. Wissels. 2½ 19 Apr. '32	Lissabon .... 6½ 4 Apr. '32
	Bel. Binn. Eff. 3 19 Apr. '32	Londen ..... 2 30 Juni '32
	Vrsch. in R.C. 3 19 Apr. '32	Madrid ..... 6½ 8 Juli '31
Athene	..... 10 8 Aug. '32	N.-York F.R.B. 2½ 23 Juni '32
Batavia	..... 4½ 10 Mrt. '30	Oslo ..... 4 1 Spt. '32
Belgrado	..... 7½ 20 Juli '31	Parijs ..... 2½ 9 Oct. '31
Berlijn	..... 4 22 Sept. '32	Praag ..... 4½ 26 Spt. '32
Boekarest	..... 7 3 Mrt. '32	Pretoria ..... 6 13 Nov. '31
Brussel	..... 3½ 13 Jan. '32	Rome ..... 5 2 Mei '32
Budapest	..... 4 17 Oct. '32	Stockholm .. 3½ 1 Spt. '32
Calcutte	..... 4 7 Juli '32	Tokio .... 4.38 17 Aug. '32
Dantzig	..... 4 12 Juli '32	Weenen ..... 6 23 Aug. '32
Helsingfors	..... 6½ 19 Apr. '32	Warschau ... 6 20 Oct. '32
Kopenhagen	..... 3½ 12 Oct. '32	Zwits. Nat. Bk. 2 22 Jan. '31

#### OPEN MARKT.

Data	1932				1931	1930	1914
	12 Nov.	7/12 Nov.	31 Oct./5 Nov.	24/29 Oct.	9/14 Nov.	10/15 Nov.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc. Prolong.	1/4-1/2	1/4-1/2	1/4-1/2	1/4-1/2	1½-2	1½-5/16	3½-3/16
Londen Daggeld ... Partic. disc.	1/4-1	1/4-1	1/4-1	1/4-1	4¼-5½	1-2½	1¼-2
Berlijn Daggeld ... Maandgeld Part. disc. Waren-wissel.	4½-5½	4-5½	4½-5½	4½-5½	8-9¼	3½-6½	—
New York Daggeld 1) Partic. disc.	1-1/4	1-1/4	1-1/4	1-1/4	2½-3¼	2-1/4	1½-2½

1) Koers van 11 Nov. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

### WISSELKOERSEN.

#### KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
8 Nov. 1932	2.48 13/10	8.22½	59.01	9.76½	34.57	99½
9 " 1932	2.49	8.23	59.05	9.76½	34.56	99½
10 " 1932	2.48 13/10	8.17	59.17½	9.76½	34.54½	99½
11 " 1932	2.49 13/10	8.20½	59.18	9.76½	34.55½	99½
12 " 1932	2.49 13/10	8.19½	59.22	9.76½	34.55½	99½
14 " 1932	2.49 9/10	8.33	59.21	9.76½	34.56	99½
Laagste d.w.1)	2.4870	8.16	58.92½	9.76	34.50	98 3/8
Hoogste d.w.1)	2.4925	8.33	59.25	9.77½	34.62½	99½
7 Nov. 1932	2.483½	8.22½	58.97	9.76½	34.60	99½
31 Oct. 1932	2.487½	8.17½	59.06½	9.76½	34.57½	100½
Muntpariteit	2.4878	12.1071	59.263	9.747	34.592	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag *)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
8 Nov. 1932	47.95	—	7.37½	1.48½	12.72½	20.37½
9 " 1932	47.96	—	7.37½	1.48	12.74½	20.38½
10 " 1932	47.95	—	7.38	1.48	12.75	20.38½
11 " 1932	47.95	—	7.37	1.48	12.75	20.39
12 " 1932	47.95	—	7.38½	1.48	—	—
14 " 1932	47.93	—	7.38	1.48	12.76	20.37½
Laagste d.w.1)	47.87½	35.25	7.35	1.42½	12.67½	20.20
Hoogste d.w.1)	48.—	—	7.41	1.52½	12.80	20.50
7 Nov. 1932	47.92½	—	7.37½	1.48½	12.72½	20.32½
31 Oct. 1932	47.95	—	7.37½	—	12.73½	20.40
Muntpariteit	48.12½	35.007	7.37½	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
8 Nov. 1932	43.60	42.90	41.90	3.57½	65	2.17½
9 " 1932	43.55	42.90	41.90	3.57½	65	2.17½
10 " 1932	43.45	42.70	41.65	3.57½	65	2.17½
11 " 1932	43.50	42.75	41.75	3.56	65	2.20
12 " 1932	44.—	42.50	—	3.57½	65	2.22½
14 " 1932	44.25	43.45	42.45	3.57½	65	2.22
Laagste d.w.1)	43.10	42.30	41.30	3.50	—	2.14
Hoogste d.w.1)	44.25	43.60	42.60	3.65	65	2.23½
7 Nov. 1932	43.45	42.90	41.95	3.57½	65	2.19
31 Oct. 1932	42.85	42.70	41.70	3.55	61	2.24½
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95¾	2.4878

\*) Notering te Amsterdam. \*\*) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.  
In het eerste nummer van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

### KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gid.)
8 Nov. 1932	—	—	—	—
9 " 1932	3,29½	3,92 1/16	23,75	40,17
10 " 1932	3,28 11/32	3,92 1/8	23,78	40,17 1/2
11 " 1932	3,31 13/16	3,92 1/8	23,76 1/2	40,16
12 " 1932	3,32 13/16	3,92	23,77 1/2	40,15 1/2
14 " 1932	3,33 1/16	3,91 13/16	23,77 1/2	40,14 1/2
16 Nov. 1931	3,78 7/8	3,91 1/4	23,72	40,11 1/2
Muntpariteit	4,86	3,90 3/8	23,81 1/2	40 1/16

#### KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	29 Oct. 1932	5 Nov. 1932	7/12 Nov. '32 Laagste/Hoogste	12 Nov. 1932
Alexandrië ..	Piast. p. £	97½	97½	97 3/8 97 3/8	97 3/8
Athene .....	Dr. p. £	572½	580	545 590	580
Bangkok .....	Sh. p. tical	1/10 5/8	1/10 5/8	1/10 5/8 1/10 5/8	1/10 5/8
Budapest ...	Pen. p. £	19	19	18 20	19
Buenos Aires	d. p. \$	43¾	42¼	42¼ 42¼	42¼
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/6 11/64	1/6 11/64	1/6 5/32 1/6 7/32	1 6 3/16
Constantin ..	Piast. p. £	680	680	685	680
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/4 9/16	1/4 11/16	1/4 1/8 5	1/4 11/16
Kobe .....	Sh. p. yen	1/4	1/3 3/4	1/2 1/2	1/3 3/4
Lissabon ...	Escu. p. £	108 1/2	109	108 1/2 110	109 1/2
Mexico ....	\$ per £	10.50	10.45	9.90	10.70
Montevideo ..	d. per £	30	30	28	30
Montreal ...	\$ per £	3.63	3.69	3.70	3.82 1/2
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	5½	5½	5½	5½
Shanghai ...	Sh. p. tael	1/9 25/32	1/9 1/8	1/9 1/8 1/10 1/4	1/9 11/16
Singapore ...	id. p. \$	2/3 7/8	2/3 7/8	2/3 1/4	2/3 25/32
Valparaiso 1).	\$ per £	—	—	—	—
Warschau ...	Zl. p. £	29 1/8	29 3/8	29	29 3/8

ZILVERPRIJS			Goudprijs 2)		
	Londen 1)	N.York 3)		Londen	
8 Nov. 1932	18 3/8	—	8 Nov. 1932	124/8	
9 " 1932	18 3/8	27½	9 " 1932	124 8/16	
10 " 1932	18 3/16	27	10 " 1932	125/4	
11 " 1932	18 1/8	27	11 " 1932	125/-	
12 " 1932	18 1/8	27 1/8	12 " 1932	—	
14 " 1932	17 7/8	27	14 " 1932	123 2/2	
16 Nov. 1931	18	32 3/8	16 Nov. 1931	109/2	
27 Juli 1914	24 13/16	59	27 Juli 1914	84/10 3/4	

1) in pence p. o.z. stand. 2) Foreign silver in \$ c. p. o.z. fine. 3) in sh. p. o.z. fine

### STAND VAN 's RIJKS KAS

Vorderingen.	31 Oct. 1932	7 Nov. 1932
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank.....	f 55.937.275,65	f 2.181.602,98
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ult. September '32 aan de gem. verstr. op v. haar d. de Rijksadm. te heffen gem. ink. bel. en opc. op de Rijksink. bel. ....	" 309.356,60	" 279.798,77
Voorschotten op ult. September '32 aan de gem. verstr. op aan haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsb. alsmede opc. op die belastingen en op de vermogensbelasting Voorschotten aan Ned.-Indië.....	" 3.735.665,06	" 3.735.665,06
Id. aan Suriname.....	" 200.014.531,56	" 211.059.241,08
Id. aan Curaçao .....	" 13.171.176,82	" 13.180.648,50
Kasvord. weg. credietverst. a/h. buitenl. Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenfondsz) Id. op andere Staatsbedrijven 1).....	" 7.596.169,29 " 107.837.682,58 " 23.673.126,43	" 7.625.615,29 " 107.385.792,42 " 26.961.282,—
Verstr. t. laste der Rijksbegr. kasgeld-leeningen aan gemeenten (saldo) ...	" 15.160.797,17	" 14.925.784,53
Verplichtingen.	" 48.299.846,90	" 38.896.277,97
Voorschot door de Ned. Bank ing. art. 16. van haar octrooi verstrekt .....	—	—
Schuld a/d Bank v. Ned. Gemeenten ..	—	—
Schatkistbiljetten in omloop .....	f 315.882.000,—	f 329.431.000,—
Schatkistpromessen in omloop.....	" 171.240.000,—	" 120.670.000,—
Zilverbons in omloop .....	" 1.686.096,—	" 1.680.474,—
Schuld op ultimo September '32 aan de gemeenten enz. ....	" 3.163.158,82	" 3.163.158,82
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioen f.) Id. aan het Staatsbedrijf (d. P., T. en T.) Id. aan andere Staatsbedrijven 1)..... Id. aan diverse instellingen 1).....	" 12.052.694,38 " 72.446.560,50 " 320.296,21 " 2.692.522,52	" 13.947.336,32 " 80.419.485,77 " 310.296,21 " 2.707.696,82

### NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen:	5 Nov. 1932	12 Nov. 1932
Betaalmiddelen in 's Lands kas.....	—	—
waaronder Muntbiljetten.....	—	—
Saldo Javasche Bank.....	f 2.361.000,—	f 1.673.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 220.426.000,—	" 222.142.000,—
Schatkistpromessen .....	" 3.250.000,—	" 3.050.000,—
Schatkistbiljetten .....	" 7.265.000,—	" 7.265.000,—
Muntbiljetten in omloop .....	" 2.035.000,—	" 2.035.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarkas.	" 488.000,— " 323.000,—	" 488.000,— " 818.000,—
Voorschot van de Javasche Bank.....	—	—

1) In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist.

**NEDERLANDSCHE BANK.**

Verkorte Balans op 14 November 1932.

**Activa.**

Binnel. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	Hfdbk. f 32.897.191,85	Bijbkn. " 190.942,02	Ag. sch. " 6.274.276,55	f 39.362.410,42
Papier o. h. Buitenl. in disconto	..... "			
Idem eigen portef.	f 71.335.835,—			
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	..... "			
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 23.471.800,20	Bijbkn. " 6.094.084,22	Ag. sch. " 45.367.584,61	f 74.933.469,03
Op Effecten	..... f 73.741.825,81			
Op Goederen en Spec.	..... " 1.191.643,22			
Voorschotten a. h. Rijk	..... "			
Munt en Muntmateriaal	..... "			
Munt, Goud	..... f 98.196.235,—			
Muntmat., Goud	..... " 934.384.490,86			
	f 1.032.580.725,80			
Munt, Zilver, enz.	..... " 18.799.217,48			
Muntmat., Zilver	..... " —			
	..... " 1.051.379.943,28 <sup>1)</sup>			
Belegging 1/5 kapitaal, reserves en pensioenfonds	..... " 20.076.815,81			
Gebouwen en Meub. der Bank	..... " 5.000.000,—			
Diverse rekeningen	..... " 14.930.560,83			
Staat d. Nederl. (Wetv. 27/5/32, S.No. 221)	..... " 19.331.195,17			
	f 1.296.350.229,54			
<b>Passiva.</b>				
Kapitaal	..... f 20.000.000,—			
Reservefonds	..... " 3.000.000,—			
Bijzondere reserve	..... " 5.000.000,—			
Pensioenfonds	..... " 8.213.178,51			
Bankbiljetten in omloop	..... " 971.027.075,—			
Bankassignatiën in omloop	..... " 397.084,54			
Rek.-Cour. f Het Rijk	..... f 2.512.868,26			
saldo's: Anderen	..... " 283.402.088,68			
	..... " 285.914.956,94			
Diverse rekeningen	..... " 2.797.934,55			
	f 1.296.350.229,54			
Beschikbaar metaalsaldo	..... f 547.925.455,43			
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is.	..... " 1.369.813.635,—			

<sup>1)</sup> Waarvan in het buitenland f 3.020.302,58.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo <sup>1)</sup>	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
14 Nov. '32	98196	934.384	971.027	286.312	547.925	83
7 " '32	100696	934.313	984.285	272.791	550.216	84
31 Oct. '32	100696	934.181	1002.603	264.875	546.353	83
24 " '32	100695	934.181	965.223	295.951	549.260	83
17 " '32	100695	934.202	976.867	284.093	548.676	83
10 " '32	100695	934.142	990.835	270.145	547.812	83
16 Nov. '31	94.692	777.550	1037.478	216.809	398.384	71
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen <sup>2)</sup>
14 Nov. 1932	39.362	—	74.933	71.336	14.931
7 " 1932	37.852	—	74.088	71.336	14.721
31 Oct. 1932	39.744	—	82.114	71.336	14.744
24 " 1932	40.318	—	75.503	71.336	14.478
17 " 1932	41.871	—	74.982	71.336	14.285
10 " 1932	41.360	—	80.942	71.336	17.581
16 Nov. 1931	118.712	—	110.656	78.619	62.288
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

<sup>1)</sup> Sedert den bankstaat van 4 Jan. 1929 op de basis van 2/5 metaaldekking. <sup>2)</sup> Onder de activa.

**SURINAAMSCHE BANK.**

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekeningen <sup>1)</sup>
8 Oct. 1932..	869	1.181	523	808	2.356
1 " 1932..	889	1.330	472	829	2.355
24 Sept. 1932..	892	1.035	673	832	2.328
17 " 1932..	892	1.081	509	837	2.338
10 Oct. 1931..	900	1.243	690	1.020	354
5 Juli 1914...	645	1.100	560	735	396

<sup>1)</sup> Sluftp. der activa.

**JAVASCHE BANK.**

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
12 Nov. 1932	150.350		214.920	29.680	52.510
5 " 1932	148.440		216.250	28.700	50.460
29 Oct. 1932	151.000		213.720	33.400	52.152
15 Oct. 1932	104.626	45.127	219.260	29.809	50.125
8 " 1932	103.625	44.945	222.034	28.189	48.480
1 " 1932	103.622	45.510	217.430	29.992	50.163
24 Sept. 1932	103.632	45.167	216.228	32.661	49.245
14 Nov. 1931	132.176	44.258	240.760	25.947	69.751
15 " 1930	138.405	35.838	259.911	42.067	53.452
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaalb.	Disconto's	Beleeningen	Diverse rekeningen <sup>1)</sup>	Dek-kings-percentage
12 Nov. 1932	18.270	58.500		30.980	61
5 " 1932	18.500	58.480		32.930	61
29 Oct. 1932	18.750	59.060		31.630	61
15 Oct. 1932	19.311	9.276	41.424	28.349	60
8 " 1932	19.198	9.261	40.776	29.676	60
1 " 1932	17.878	9.292	40.428	31.083	60
24 Sept. 1932	17.750	9.413	39.440	30.154	60
14 Nov. 1931	4.462	6.973	43.789	34.601	66
15 " 1930	30.675	9.129	44.695	42.164	58
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

<sup>1)</sup> Sluftp. activa.

**BANK VAN ENGELAND.**

Voornaamste posten in duizenden ponden sterling.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
9 Nov. 1932	140.443	361.210	53.212	11.799	17.787
2 " 1932	140.460	361.472	52.950	11.954	17.536
26 Oct. 1932	140.441	358.431	55.992	11.597	18.434
19 " 1932	140.416	359.218	55.204	11.606	20.048
12 " 1932	140.396	361.414	53.008	11.644	17.725
5 " 1932	140.401	362.521	51.900	11.676	17.387
11 Nov. 1931	121.837	357.195	38.503	11.677	29.356
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. <sup>1)</sup>
			Bankers	Other Accounts		
9 Nov. '32	68.053	20.428	79.858	33.857	54.233	40 <sup>13</sup> / <sub>32</sub>
2 " '32	78.813	7.019	102.672	34.898	53.988	37 <sup>5</sup> / <sub>16</sub>
26 Oct. '32	66.998	25.426	77.336	33.588	57.010	41 <sup>10</sup> / <sub>16</sub>
19 " '32	66.238	30.751	71.934	33.741	56.198	41 <sup>9</sup> / <sub>32</sub>
12 " '32	68.108	15.032	83.534	35.236	53.982	40 <sup>9</sup> / <sub>16</sub>
5 " '32	67.708	11.689	85.690	34.633	52.880	40
11 Nov. '31	54.996	19.143	60.461	38.343	39.641	33 <sup>10</sup> / <sub>32</sub>
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

<sup>1)</sup> Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

**BANK VAN FRANKRIJK.**

Voornaamste posten in miljoenen francs.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
4 Nov. '32	82.036	1.285	2.986	4.773	1.996	2.678	3.200
28 Oct. '32	82.909	1.275	2.961	5.639	2.002	2.764	3.200
21 " '32	82.677	1.260	2.910	5.095	2.077	2.761	3.200
14 " '32	82.651	1.250	2.910	5.017	2.082	2.754	3.200
6 Nov. '31	67.581	932	13.374	17.912	11.051	2.865	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen <sup>1)</sup>	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort. k.	Parti-culieren
4 Nov. '32	6.621	2.572	83.022	1.752	2.274	20.266
28 Oct. '32	6.621	2.364	82.205	2.430	2.123	21.229
21 " '32	6.621	2.183	80.549	632	2.261	23.482
14 " '32	6.621	2.109	81.101	324	2.643	22.654
6 Nov. '31	5.065	2.482	82.795	1.903	6.913	21.362
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

<sup>1)</sup> Sluftp. activa.

## GOEDERENHANDEL.

GRANEN. 15 November 1932.

In het begin der afgelopen week zijn de koersen aan de termijnmarkten te Chicago en Winnipeg gedaald en de onmiddellijke verbetering, welke velen verwacht hadden van de verkiezing Roosevelt tot aanstaand president van de Vereenigde Staten, is uitgebleven. De prijzen voor Manitoba-tarwe daalden verder, welke daling nog werd verhoogd door den flauwen koers van den Canadeeschen Dollar. Gedurende de laatste dagen is weder eene verbetering ingetreden, gedeeltelijk veroorzaakt door verhoogingen aan de Noord-Amerikaansche termijnmarkten, gedeeltelijk door verbetering van den Canadeeschen Dollar. De Canadeesche regering heeft een rapport doen verschijnen, waarin de opbrengst van tarwe in Canada lager wordt geschat dan in het vorige rapport. Voor geheel Canada bedraagt nu de geschatte opbrengst 431.200.000 bushels tegen een vorige schatting van 467.150.000 bushels en een opbrengst in het vorige jaar van 304.144.000 bushels. Voor de drie Prairie-provincies wordt de opbrengst op 411.000.000 bushels geschat. Het regeeringsbesluit in Engeland, dat alleen uit Canadeesche havens verladen Canadeesche tarwe van het voorkeursrecht zal profiteren, doet verwachten, dat gedurende den winter veel tarwe van Vancouver zal worden verladen. De spoorwegmaatschappijen welke lijnen hebben naar Canadeesche havens aan de Oostkust, welke ook gedurende den winter voor schepen bereikbaar zijn, hebben aangekondigd, dat zij de spoorvrachten naar die havens zullen verhoogen.

In de Ver. Staten heeft regen in het wintertarwegebied de vooruitzichten verbeterd, doch in groote streken is de toestand wegens de droogte de slechtste, welken men in vele jaren heeft medegemaakt. Van de verlaagde prijzen in de eerste helft der afgelopen week is geregeld in invoerende landen gebruik gemaakt en belangrijke zaken in Manitobatarwe zijn tot stand gekomen. Toen de prijzen stegen verminderde de belangstelling der koopers. De koersen te Winnipeg daalden gisteren weder iets, het slot was 1 dollarcent per 60 lbs. lager dan een week geleden. Chicago sloot 1¼ dollarcenten hooger. Van Australische tarwe van den ouden oogst is het aanbod beperkt. De prijzen voor afgeladen tarwe zijn in Engeland iets gedaald, die voor latere aflading van den nieuwen oogst bewogen zich gedurende bijna de geheele week in langzaam dalende richting, niettegenstaande flinke zaken werden gedaan. Het Verre Oosten kocht op verschillende dagen belangrijke hoeveelheden en ook in Europa bestond goede vraag. Men is met het binnenhalen van den oogst in Australië bezig en de eerste dorschresultaten doen tarwe van goede kwaliteit verwachten. De vooruitzichten in Argentinië blijven gunstig en men meent, dat den tarwe-oogst geen gevaar van sprinkhanen meer bedreigt. Argentinië blijft geregeld aan de markt met tarwe van den nieuwen oogst. Hoewel de prijzen in de tweede helft der afgelopen week eenigszins zijn verhoogd, zijn zij laag in verhouding tot die van andere soorten. Op het vasteland van Europa werd nieuwe Plata tarwe geregeld gekocht, met in Engeland wegens het voorkeursrecht voor tarwe uit de Britsche dominions. Aan de termijnmarkt te Buenos Aires was het slot voor den Februari-termiijn onveranderd. Te Rosario was het slot voor denzelfden termijn 10 centavos per 100 K.G. lager. De laatste schattingen van de opbrengst der tarwe-oogsten in Europa geven een grooter totaal van ongeveer 4 miljoen quarters dan eenige maanden geleden, zonder Rusland mee te rekenen. De totaalopbrengst in Europa, behalve Rusland, zou dan 9 miljoen quarters grooter zijn dan in het vorige jaar. Hoewel de verschepingen uit Rusland grooter zijn geweest

dan eenigen tijd geleden, wordt geen geregeld aanbod verwacht in de toekomst.

De stemming voor rogge was in het begin der afgelopen week flauw, hoewel van goedkoope verkoopen door Canada geen sprake meer was. Deze roggesoort is zelfs sterk in prijs verhoogd. De termijnmarkt te Winnipeg sloot 1¼ dollarcenten per 56 lbs. hooger dan een week geleden. Ook Chicago sloot 1¼ dollarcenten hooger. Voor Russische rogge echter werden de prijzen voor November en December aflading verlaagd en de Russen verkochten flinke hoeveelheden. De prijzen voor disponibile Russische rogge bleven nagenoeg onveranderd. Argentinië kwam aan de markt met nieuwe rogge per Januari/Februari aflading en deed daarin verschillende zaken.

Het aanbod van aangekomen en spoedig verwachte Plata-maïs is in den loop der week verminderd en de groote hoeveelheden, welke gedurende de laatste tien dagen werden aangevoerd, werden door de consumptie gemakkelijk opgenomen. Zelfs werd tegen het einde der week het aanbod van spoedige maïs schaars en stegen de prijzen daarvoor eenige gulden per last. Ook verder verwijderde stoomende maïs verbeterde in prijs. Voor Platamaïs op aflading was in het begin der week de stemming nog flauw, doch allengs verbeterde ook die, hoewel niet in dezelfde mate als voor de spoedige posities. Mixed maïs was in de tweede hand gedrukt door het gelijktijdig binnenkomen van verschillende partijen, die snel gelost werden en geforceerd moesten worden verkocht tot lage prijzen, niettegenstaande de aanbiedingen uit Noord-Amerika aanmerkelijk werden verhoogd in verband met de oplopende koersen aan de termijnmarkt te Chicago. Deze sloot voor maïs 1 dollarcent per 56 lbs. hooger en de door afladers in de eerste hand gevraagde prijzen laten nu geen rekening. De verschepingen van den Donau zijn in de vorige week toegenomen, doch daarvan is geen druk op de prijzen het gevolg, omdat in spoedig verwachte posities nog weinig wordt aangeboden. Deze stegen in overeenstemming met Platamaïs, doch voor ladende Donau-maïs en verdere aflading waren de prijzen slechts weinig hooger met matigen kooplust. De koersen aan de Zuid-Amerikaansche termijnmarkten hebben weinig geschommeld. Te Buenos Aires was het slot 6 centavos per 100 K.G. lager, te Rosario 15 centavos lager dan een week geleden.

De stemming voor gerst was gedurende de geheele week vast. Het aanbod van aangekomen gerst uit boeten ruimde snel op en de consumptie was voor een groot gedeelte aangewezen op disponibile Russische en Donaugerst. Deze zijn allengs eenige gulden in prijs gestegen. Ook per November en December aflading werden hogere prijzen betaald. Afladers aan den Donau en de Russen zijn daarmee niet aan de markt en de tweede hand moet in de bestaande vraag voorzien. In Argentinië zijn de vooruitzichten van gerst gunstig en men verwacht in het nieuwe jaar ruime verschepingen. Geregeld zijn Argentijnsche afladers met gerst aan de markt. De prijzen zijn in den loop der week verscheiden gulden per last gestegen tengevolge van goede vraag en de betere algemeene stemming voor gerst.

Geregeld zijn zaken tot stand gekomen in nieuwe Argentijnsche haver tot eerst dalende, doch later weinig veranderende prijzen. Ook Boheemsche haver werd geregeld verkocht tot in het einde der week dalende prijzen. Canadeesche haver daarentegen is hooger zonder zaken.

## SUIKER.

De verschillende suikermarkten waren gedurende de afgelopen week over het algemeen prijshoudend gestemd. In Amerika bestond slechts weinig interesse voor

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	6/12 Nov. 1932	Sedert Jan. 1932	Overeenk. tijdvak 1931	6/12 Nov. 1932	Sedert Jan. 1932	Overeenk. tijdvak 1931	1932	1931
Tarwe .....	28.579	1.274.724	1.401.899	—	7.800	35.945	1.282.524	1.437.844
Rogge .....	11.840	431.517	360.361	150	2.553	1.157	434.070	361.518
Boekweit .....	1.112	22.798	24.217	—	244	338	23.042	24.555
Maïs .....	51.217	1.172.929	1.193.262	18.702	301.786	238.345	1.474.715	1.431.607
Gerst .....	13.896	438.834	553.134	2.889	30.911	46.100	469.745	599.234
Haver .....	2.445	170.718	231.901	—	3.691	3.476	174.409	235.377
Lijnzaad .....	6.661	254.852	172.229	6.391	347.082	382.559	601.934	554.788
Lijnkoek .....	2.105	81.366	102.635	—	50	204	81.416	102.839
Tarwemeel .....	248	22.118	72.878	178	11.660	22.220	31.778	95.098
Andere meelsoorten .....	989	39.421	37.626	294	11.500	11.578	50.921	49.204





niveau van Lux 3 eveneens ongewijzigd gebleven. P.L. No. 3 doet in Frankrijk 200—210 Frs. basis Longwy.

De daling van den koers van het Pond Sterling is oorzaak geweest, dat weer eens eenige posten Cleveland-ijzer in het buitendand konden worden afgesloten. Er zijn weer eenige hoogovens in verband met een reorganisatie bij een der producenten gedoofd, zoodat de productie thans onder het verbruikspeil is. Desondanks is de prijspositie zwak: 58/6 fot. h.o. voor het district; 55/- (was 55/6) fot. Falkirk voor levering in Schotland.

De stemming op de staalmarkt is bij voortdoring vast. Twee weken geleden kon men spreken van een plotseling opkomende vraag van flinken omvang. De prijs van staalijzer is daarna wederom gestegen en heeft thans het niveau van 60/- fob. Antwerpen (goud) bereikt.

STEENKOLEN.

In verband met de aanvraag van de Nederlandsche kolenindustrie tot contingenteering van den koleninvoer, heeft men in den kolenhandel met belangstelling de nota van den Minister van Economische Zaken en Arbeid betreffende de contingenteeringspolitiek in het algemeen gelezen. De algemeene richtlijnen, die volgens den Minister door de Regeering steeds in het oog gehouden worden, spreken alle logisch tegen beperking van den koleninvoer.

Voorts deelt de Minister onder meer nog mede, dat tal van aanvragen niet op moeilijkheden, voortkomend uit overmatigen invoer, gebaseerd bleken en derhalve moesten worden ter zijde gelegd, evenals die aanvragen, welke artikelen betroffen die als grondstoffen of hulpmiddelen voor nijverheid of landbouw dienen.

Waar de koleninvoer in de eerste acht maanden van dit jaar met 21 pCt. verminderde in vergelijking met deze periode in 1931, en waar de Regeering volgens de nota aan het beginsel blijkt te willen vasthouden, dat er een voldoende prikkel moet blijven voor het bedrijfsleven om den stroom der omstandigheden te volgen en met eigen krachten het aanpassingsproces door te maken, zal men, voorzover men meent, dat de Regeering zich aan haar principes zal blijven houden, de aanvraag der Nederlandsche mijnen wel reeds als afgewezen mogen beschouwen.

De prijzen zijn:

Table listing various coal and coke types and their prices, such as Northumberland Ongezeefde at 7.25 and Dutch Briquettes at 12.50.

Hollandsche Eierbriketten ..... 12.50 alles per ton van 1.000 K.G. franco station Rotterdam/Ams-terdam. Ongezeefde bunkerkolon f.o.b. Rotterdam/Ams-terdam f 7.50. Markt onzeker. 15 November 1932.

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.

Bedrijfsleven en de strijd tegen de Armoede in Nederland

door Dr. CH. A. VAN MANEN.

Prijs ingenaaid f 3,— Gebonden f 4,75.

Voor leden der Vereeniging en geabon-nerden op het Weekblad wordt dit werk beschikbaar gesteld tegen den prijs van f 2,50 ingenaaid en f 4,— gebonden.

Bestellingen richt men tot het Secretariaat van het Instituut, Pieter de Hoochweg 122, onder gelijk-tydige remise per postwissel of op postchèque en girorekening No. 8408, Rotterdam.

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT VAN GROOTHANDELSPRIJZEN.

Large statistical table with columns for DIVERSEN, KOLONIALE PRODUCTEN (including Rubber, Sugar, Coffee, Tea, Copra), and INDEXCIJFERS. It tracks price changes from 1925 to 1932 for various commodities.

1) Jaar- en maandgem. afger. op 1/8 pence. 2) 10 Nov.

N.B. Alle Pondennoteeringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend